

RAND RAPORU - 2016

CIA'nın Arka Bahçesi RAND'ın İslam Dünyasına Dair Yeni Yazısı

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/2005/MR1716.pdf

<http://m.ulukanal.com/randin-islam-dunyasina-dair-yeni-yazisi/3153/>

Amerika Düşünce Kuruluşu RAND İslam dünyasına dair yeni rapor yayınladı.İlk bölümünün başlığı,Sivil Demokratik İslam/ Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler. Rapor, Smith Richardson Vakfı'nın desteğiyle RAND'ın Milli Güvenlik Araştırma Bölümü'ne hazırlatıldı

Tarih: 17-09-2016 16:02

Amerika'da dış politika think tank kuruluşları vasıtasıyla belirlenir ve bu kuruluşların en etkinlerinden biri de "RAND"dır. Özellikle İslam coğrafyasıyla alakalı raporlar yayınlayan "RAND" Amerika'nın İslam Coğrafyasındaki politikalarına yön vermektedir.

RAND Raporlarının ilkinin konusu "Sivil Demokratik İslam/ Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler" olmakla beraber rapor **Smith Richardson Vakfı'nın desteğiyle RAND'ın Milli Güvenlik Araştırma Bölümü'ne hazırlatılmıştır.**

GİRİŞ

Çağdaş İslam'ın kendi değerleri, kimliği ve dünyadaki yeri üzerine içeride ve dışarıda yapmış olduğu mücadeleyle meşgul olması ve bu sebepten dolayı kaygan ve sürekli değişen bir zeminde bulunması su götürmez bir gerçek. Birbirine rakip fikir ve ideolojiler ruhani ve siyasal liderlik ve baskınlık için birbirleriyle mücadele ediyorlar. Bu çatışmaların ve fikir ayrılıklarının dünyanın geri kalanı için ciddi manada zararı ve ekonomik, politik, sosyal ve güvenliği ilgilendiren etkileri var. Sonuç olarak, Batı dünyası bu mücadelenin sonuçlarını anlayabilmek ve bunları etkilemek için artan miktarda bir çaba gösteriyor.

Açıkçası, sanayileşmiş modern dünyayı temsil eden ABD ve bütün olarak uluslararası toplum İslam dünyasının sistemin geri kalanıyla uyumlu olmasını istiyor. Demokratik, ekonomik olarak ileriye dönük, siyasal olarak istikrarlı, sosyal olarak gelişmeci ve uluslararası norm ve kuralları takip edici. Modern dünya aynı zamanda herhangi bir şekilde ortaya çıkabilecek muhtemel bir "medeniyetler çatışması"nı da engellemeye çalışıyor. Bu çatışma Batı dünyasındaki yerel halkla Müslüman azınlığın aralarındaki anlaşmazlıktan doğabilecek bir huzursuzluk olabileceği gibi İslam dünyasında artacak olan bir saldırganlık, dolayısıyla terörizmin körüklenmesi de olabilir.

Dolayısıyla İslam dünyasındaki karışımın içerisinde yer alan ve global barış ve uluslararası toplumla en uyumlu, aynı zamanda demokrasi ve modernizme en yakın olan grupların desteklenmesi akıllıca olacaktır. Fakat bu grupları doğru bir şekilde tanımlamak ve onlarla en uygun şekilde işbirliği yapmak her zaman kolay olmayabilir.

İslam'ın şu anda içinde bulunduğu krizin iki temel unsuru var. gelişme ve atılımdaki başarısızlık ve global düzenle aradaki bağlantının kopması. İslam dünyası uzun süreli bir geri kalmışlıkla ve güçsüzlükle anılmakta olup; milliyetçilik, pan-Arapçılık, arap sosyalizmi ve İslami devrim gibi farklı çözüm yolları hep başarısızlıkla sonuçlanmış ve bundan geriye öfke ve kızgınlık kalmıştır. Aynı zamanda, İslam dünyası çağdaş global kültürle aynı basamakta durmamış ve bu durum her iki taraf için de rahatsız edici bir durum teşkil etmiştir.

Müslümanlar bu konuda ne yapılması gerektiği ve kendi toplumlarının ileride nasıl bir görünüm alması gerektiği konusunda fikir ayrılığı yaşıyorlar. Dört temel grubu birbirinden ayırabiliriz:

- **Fundamentalistler demokratik değerleri ve çağdaş Batı kültürünü reddediyorlar. Aşırı uç noktadaki İslam hukukunu ve değerlerini uygulayabilecekleri otoriter ve baskıcı bir devlet istiyorlar. Bu amaca ulaşmak için yenilikleri ve modern teknolojiyi kullanmak istiyorlar.**
- **Gelenekçiler muhafazakâr bir toplum arzusundalar. Modernizm, yenilik ve değişim hakkında şüpheleri var.**

- **Modernistler İslam dünyasının global modernizmin bir parçası olmasını istiyorlar. İslam'ı yeni çağa ayak uyduracak biçimde modernize etmek amacındalar.**
- **Laikler İslam'ı Batı dünyasındaki kilise-devlet mantığıyla kabul ediyorlar ve dini özel-kişisel alanla ilişkilendiriyorlar.**

Bu gruplar günümüz İslam dünyasında çok önemli yer kazanan bazı temel konularda çok farklı şekilde pozisyon alıyorlar. Bu konuların içinde siyasal ve bireysel özgürlük, eğitim, kadının toplumdaki yeri, suç ve adalet, reform ve değişimin yasallaşması ve Batı'ya karşı takınılan tavır yer alıyor.

Fundamentalistler Batı'ya ve ABD'ye karşı düşman olup demokratik ve modern düzene değişen boyutlarda zarar verme eğilimindedir. Bazı geçici taktiksel mevzular haricinde bu grubu desteklemek bir opsiyon olamaz. Gelenekçilerin daha ılımlı görüşleri olmasına rağmen, bu grup içerisinde yer alan insanlar arasında da çok büyük farklılıklar gözlemlenmekte. Bazıları fundamentalistlere yakındır. Bu gruptaki insanların hemen hemen hiçbiri modern demokrasiyi ve modernizm kültürünü ve değerlerini tüm kalpleriyle kucaklamazken yapabilecekleri en iyi şey bu kavramlarla gönülsüz bir barış yapmaktır.

Politikalar ve değerler açısından bakıldığında Batı'ya en yakın gruplar ise modernistler ve laiklerdir. Fakat diğer gruplarla kıyaslandıkları zaman daha güçsüz oldukları da bir gerçek. Güçlü bir destek, finansal kaynaklar, etkili bir altyapı ve kamu platformu açısından eksiklik çektikleri görülüyor. Laikler bazen ideolojik sebeplerden ötürü kabul edilemez olmalarının yanı sıra ayrıca İslami kesimlere de kulağa pek hoş gelmeyen etiketleri var.

Geleneksel İslam anlayışı baskıcı ve otoriter fundamentalist İslam'ın karşısında duracak bazı unsurları içermesine rağmen demokratik İslam'ı oluşturacak ana aracı oluşturmaya pek uygun değil. Bu rolü üstlenecek grup ise, etkinlikleri bazı sebeplerden dolayı sınırlanmasına rağmen yine de İslamcı modernistlerdir. Bu sınırlamalar ve sebepleri raporda incelenecektir.

İslam dünyasının daha geniş bir demokrasi, modernizm, uluslararası dünya düzenine uyumluluk yolunda yapacağı değişimi cesaretlendirmek için ABD'nin ve Batı dünyasının İslam'ın içindeki hangi unsurları, trendleri ve kuvvetleri güçlendireceğini; düşmanlarının ve ortaklarının gerçek hedeflerini ve bu geniş gündemin sebep olabileceği muhtemel sonuçları iyi tahlil etmeleri gerekiyor. Aşağıda belirtilen unsurlardan oluşacak karma bir yaklaşım en etkili çözüm yolu olacaktır:

- **Öncelikli olarak modernistleri destekle**

- Eserlerini ve çalışmalarını yayınla ve dağıt
- Gençlere ve büyük kitlelere hitap etmeleri konusunda cesaretlendir.
- Fikirlerini İslami eğitim müfredatının içine sok.

- Onlar için bir kamu platformu oluştur.
- Dinin yorumlanması konusunda temel sorular hakkındaki fikirlerini ve yargılarını fundamentalist ve gelenekselcilerle rekabet edecek şekilde geniş kitlelere duyurmalarına yardım et, çünkü diğer grupların kendi web siteleri, yayınevleri, okulları kurumları ve düşüncelerin yaymak için pek çok alternatif yolları var.
- Laikliği ve modernizmi olumsuz etkilenmiş İslami gençliğe karşı bir kültür olarak benimset.
- İslam öncesi tarih ve kültür hakkında bilgi ver ve bu konuların gerek medya gerekse çeşitli müfredatlarda konuşulmasını cesaretlendir.
- Bağımsız ve bireyci organizasyonların gelişimini destekle, bireysel kültürü yücelt, sıradan vatandaşların kendilerini eğitebilmelerini ve politik süreçte düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilmelerini sağla.

● **Geleneksel Müslümanları fundamentalistlere karşı destekle**

- Geleneksel Müslümanların fundamentalistlerin ortaya koyduğu şiddet ve aşırılık yanlısı tutumlarını eleştirmelerine izin ver ve bu düşüncelerini yayımlat.
- Gelenekçiler ve fundamentalistler arasında oluşabilecek muhtemel ittifakları boz.
- Spektrumun modernizm tarafına yakın duran geleneksel Müslümanlarla modernistler arasındaki işbirliğini destekle.
- Gelenekçileri fundamentalistlerle yapacakları tartışmalarda daha başarılı olacak şekilde eğit. Fundamentalistlerin hitabet açısından üstün oldukları taraflar var. Orta Asya gibi bazı bölgelerde gelenekselcilerin fikirlerinin arkasında daha sağlam durabilmeleri için geleneksel İslam'ın yanı sıra akademik olarak da ciddi bir İslam birikimine sahip olmaları gerekiyor.
- Geleneksel olarak adlandırılan kurumlarda modernist simaların sayısını arttır.
- Gelenekçiler arasında bulunan farklı gruplar arasında ayrımcılık yap. Hanefi hukuku gibi modernizm anlayışına daha yakın olanları diğerlerine karşı destekle. Bu grupları kendi dini düşüncelerini yayma konusunda cesaretlendir ve bu fikirleri gerici Vahhabi anlayışını zayıflatmak için popüler yap. Vahhabiler'in parası hayli muhafazakâr olan Hanbeli okullarını desteklemek için kullanılıyor, bu işin finansal boyutu. İslam dünyasının iyice geri kalmış bazı kesimleri İslam hukukunun uygulanması ve yorumlanmasındaki gelişmelerden halen habersizler, bu da işin bilgiyle ilgili boyutu.
- Sufizmi güçlendir.

• **Fundamentalistlerle savaş**

- Onların İslam yorumunu ve çelişkilerini sorgula.
- Yasal olmayan eylem ve gruplarla aralarında bağlantı kur.
- Şiddet içeren eylemlerin sonuçlarını abart.
- Ülkeleri için gerekli olan pozitif bir kalkınmacılığı kaldıracak seviyede yöneticilik kabiliyetlerinin olmadığını göster.
- Bu mesajlar için gençleri, dindar geleneksel toplulukları, Batı'daki Müslüman azınlıkları ve kadınları hedef seç.
- Terör eylemlerine sempati beslenmesini, kahramanlaşmalarını nle. Onları korkak ve düzen bozucu olarak göster.
- Bu kesimdeki liderlerin yolsuzluk ve ikiyüzlülük gibi olumsuz durumlarını ortaya çıkarmaları için gazetecileri ve medyayı cesaretlendir.
- Bu grup içindeki bölünmeleri destekle.

• **Seçici bir Şekilde laikleri destekle**

- Fundamentalizmin ortak düşman olduğuna dair onları cesaretlendir. Laiklerin ABD karştı glerle, milliyetçilerle ve solcularla ittifak kurmalarını engelle.
- İslam'da da din ve devletin ayrı olabildiğini ve bunun imanı tehlikeye atmadığını aksine güçlendirdiği fikrini destekle.

Hangi yaklaşım ya da hangi yaklaşım karması tercih edilirse edilsin bunun dikkatli ve düşünceli bir Şekilde yapılmasını tavsiye ediyoruz. Bazı konuların sembolik ağırlıkları bulunuyor. Amerikalı siyaset adamlarının hangi gruplara yakın duracağı, bunun diğer gruplar üzerine etkileri, yardım etmek istediğimiz kesimleri yanlışlıkla tehlikeye atıp onların saygınlıklarını yok etmek, kısa dönemde uygun görünen bazı işbirliklerinin istenmeyen sonuçları vs.

Bölüm 1

ÇAğDAŞ İSLAM'DAKİ MEVCUT DÜŞÜNCE VE FİKİR AKIMLARINA BİR GİRİŞ

İslam dünyası dışında kalan çevrelerin daha ılımlı ve demokratik bir İslam yorumu için çabalaması gerektiği fikri onlarca yıldır tartışma konusu olmakla beraber 11 Eylül 2001 tarihinden sonra bu fikir daha bir önem kazanmıştır.

Bunun yapıcı bir yaklaşım olduğu konusunda geniş bir mutabakat var. İslam çok büyük politik ve sosyal etkisi olan önemli bir din olarak karşımıza çıkıyor; pek çok ideoloji ve politik eyleme ilham kaynaklığı yapıyor (bunların bazıları global istikrar açısından tehlikeli olabiliyor), kendi içerisindeki bazı gerginlikleri teşvik edici bir yapıya olduğundan ılımlı, demokratik, barışçı ve esnek bir sosyal düzen için adım atılması gerekiyor. Asıl soru ise bunun en iyi hangi şekilde gerçekleştirileceği. Bu rapor bir yön vermesi açısından faydalı olacaktır.

Olaya İslam ve toplum adına yapılan tartışmalarda ortaya çıkan temel ideolojik çatlakları sergilemekle başlayacağız. İkinci bölümde ise İslam'ın bazı unsurlarını desteklemenin avantajlı ve dezavantajlı yönleri incelenecektir. Final konusu ise bir strateji öne sürüyor.

11 Eylül 2001'in hemen akabinde Batı dünyasının politik liderleri İslam'ın barış ve anlayış dini olduğunu, dünya için pozitif bir güç olduğunu ve yaşanan olayların sorumlusunun İslam dini olamayacağını onaylayan bazı beyanatlarda bulunmuşlardı. Bu konuşmaları camilerde, Müslümanların yoğun bulunduğu bazı mitinglerde yaparlarken, kamuya açık bazı davetlere mollaları davet ettiler ve konuşmalarına Kur'an'dan bazı sureleri eklediler.

Basit bir örnek vermek gerekirse, Başkan Bush "İslam dünyasındaki bir milyar insana huzur ve refah veren bir inançtır" ve "Her ırktan insanı kardeş olarak kucaklar. İslam nefret üzerine değil, sevgi üzerine kurulu bir inançtır" şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. (Bush, 2002)

Bu yaklaşım sadece ABD'de değil aynı zamanda Avrupa'da da yaygın bir şekilde kullanıldı. Avrupa'da bazı yorumcular bu yaklaşımı "siyasal liderler topluma İslam'ın gerçek doğasını anlatabilmek için hızlı bir şekilde İslami çalışmalar üzerine yükseköğrenim eğitimi aldılar" sözleriyle iğnelediler. (Heitmeyer, 2001)

Politikacıların ve fikir adamlarının İslam'ı bu şekilde kucaklama gösterisinin aslında bir mantığı var: Batı liderlerin bu konuşmaları yaparken ülkelerinde yaşayan Müslüman azınlıklara yönelebilecek düşmanca ve şiddet içeren bir eylemin önüne geçmeye çalışıyorlardı. Ayrıca, biri kısa biri de uzun dönem olmak üzere iki tane de çok önemli siyasi sebep bulunmakta. Kısa dönemde bakıldığında, terörizm ve İslam konularını birbirinden ayırarak Müslüman devletlerin terörizme karşı yaptıkları mücadeleyi desteklemek amaçlanıyor. Uzun dönemde ise, Batı liderleri İslami devletlerin ve siyasi sahnedeki diğer aktörlerin uluslararası modern sistemle uyumunu kolaylaştıracak bir imaj ve vizyon yaratmaya çalışıyorlar.

Akademik çevreler ise İslam'ın modernleşme, esneklik, çeşitlilik ve demokrasiyi talep etmese bile bu kavramlarla en azından uyumlu bir yapıya olduğu konusunda bir görüş belirtiyorlar. Joseph Montville; Abdulaziz Sachedina'nın "*The Islamic Roots of Democratic Pluralism*" (Demokratik Çoğulculuğun İslami Kökleri) kitabının önsüzünde bu gibi çalışmaların ve "Center for Strategic and International Studies" (Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi) grubunun amacını belirtiyor.

Biz biliyoruz ki her büyük dünya dini gibi İslam da Müslüman olmayan toplumların tanıyıp kabul ettiği bazı evrensel insani değerleri kucaklıyor. Prof. Sachedina... Kur'an'da bireyin itibarı, vicdanın özgürlüğü, Allah'ın bütün yaratılanları, inanan ve inanmayan herkesi sevmesi gibi bazı ibareler bulunuyor.

Yazar ayrıca şu açıklamayı yapıyor:

Bu çalışmaya bir ulusun kendi içerisinde ve diğer uluslarla arasında olan ilişkilerde daha insani ve yapıcı münasebet kurulabilmesini öngören ve İslam'da yeri olan çok önemli siyasi kavramların altını çiziyor. İslam inancına yönelik normatif yaklaşımları açığa çıkarken 21. Yüzyılın çoğulcu demokrasi dünyasına adım atan çok çeşitli diğer kültürler için farklı uygulamaları açıklıyor. Buradaki amaç İslami geçmişi övmek değil, aksine onu hatırlamak, tekrar yoluna koymak, yorumlamak, yeniden yapılandırmak ve günümüze uygun hale getirmektir. (Sachedina, 2001, s.1)

İslam dünyasının içinde ve dışında yer alan bazı akademisyenler liberal ve esnek İslam'ı destekleyen bazı argümanlar bulsalar bile, teröristler de hedeflerini ve yöntemlerini tamamen dine dayandırdıkları eşit miktarda ama olumsuz bir referans teşkil ediyorlar. 11 Eylül saldırılarından sonra bazı Müslüman ülkelerde gözlemlenen zafer havası en azından bir kısım Müslüman kamuoyunun bu görüşü paylaştığını bize gösteriyor. Bu saldırılardan bir yıl sonra bile bazı radikaller Londra'da toplanıp bu saldırının sıradan bir cezalandırma olup tamamen İslam'a uygun ibr eylem olduğunu basın açıklamalarında belirtmişlerdir. (Bowcott, 2002)

Batı liderleri ve İslam dünyasında bunları destekleyen bazı hükümetler teröristlerin hedefleriyle İslam'ı birbirinden ayırmak için çok çaba harcarken, radikaller de bunların bir bütün olarak göstermek için eşit çaba sarfediyorlar.

Pek çok Batılı fikir adamına göre teröristleri engellemek, dinlerin çatışmasını engellemek ve radikallerin İslam yorumunu geçersiz kılmak için, İslam dünyası içindeki daha esnek ve merhametli kesimlerin desteklenmesi şart. Fakat bu gruplar ve asıl hedef ne olacak?... Desteklenecek unsurların belirlenmesi, uygun metotların bulunması ve böyle bir desteğin hedeflerinin tayin edilmesi zor bir süreçtir.

Bir dünya dinini yeniden şekillendirmek kesinlikle kolay bir şey değil. Ulus inşasının ne kadar yıldırıcı ve zor bir iş olduğunu düşünsek, yeni bir din inşası kıyas kabul etmeyecek kadar tehlikeli ve karmaşıktır. İslam ne homojen bir bütün ne de basit bir sistemdir. Konuyla ilgisiz pek çok problem dinle iç içe girmiş durumda ve dinin önde gelen siyasi liderleri tartışmaları hedeflerine daha rahat ulaşabilmek için İslami bir boyuta çekmeye uğraşıyorlar.

PAYLAŞILAN SORUNLAR, DEĞİŞİK CEVAPLAR

İslam'ın şu an içinde bulunduğu krizin 2 temel ögesi var: İslam dünyası uzun yıllardan beri geri kalmışlık ve güçsüzlük ile anılmış olup milliyetçilik, pan-Arabizm Arap sosyalizmi ve İslam devrimi gibi birbirinden farklı çözüm önerileri başarısızlıkla sonuçlanmış, bu da huzursuzluk ve bir öfke yaratmıştır. Aynı zamanda İslam dünyası çağdaş global kültürle aynı seviyede kalamamış, global ekonominin uç olarak niteliği noktalara hızla sürüklenmeye başlamıştır.

Müslümanlar bunun sebepleri, ne yapılması gerektiği ve toplumların ileride nasıl gözükmesini istedikleri gibi konularda fikir ayrılığındalar. Aşağıdaki paragraflarda belirtildiği üzere, İslam dünyasını 4 ana grupta inceleyebiliriz.

Fundamentalist olarak nitelediğimiz grup şiddetten kaçınmayan agresif ve yayılmacı bir anlayışa sahip. Politik nüfuz sahibi olmak ve İslam'ın dünya üzerine olabildiğince geniş bir coğrafyada tanınmasını istiyorlar. Referans noktaları ise herhangi bir etnik grup ya da ulus-devlet değil, "ümme'tir. Bazı İslam ülkeleri üzerinde kontrol sağlamak asıl hedefe giden bir yol sadece.

Fundamentalistler de kendi aralarında iki gruba ayrılır. Bunlardan ilki, temellerini teoloji ve dini kuruluşlardan alan Scriptural (Kutsal Kitap'a dayalı) fundamentalistlerdir. Şia tarafı İran devrimcilerini içerirken, Sünni kesimde Suudi asıllı Vahhabiler bulunuyor. Kaplan cemaati, Türkiye'de ve Batı'da bulunan Türk diasporası ise diğer örneklerdir.

İkinci grup ise İslam'ın ilmi boyutuyla fazla ilgilenmeyen radikal fundamentalistlerdir. Herhangi bir kurumsal faaliyetleri olamamakla beraber derleme bir İslam öğretisine sahiptirler. El-Kaide, Taliban, Hizbut-Tahrir ve buna benzer bazı gruplar bu kesime dâhildir.

Fundamentalistler geçmişteki İslami uygulamaları onaylamakla kalmıyorlar, aynı zamanda bunları daha geniş bir çerçeveye yayarak Kur'an'ın ve sünnetin kucaklayıcı, hoşgörülü ve gelişmeci kısımlarına hiçe sayarak kendi kafalarına göre daha sıkı ve baskıcı kurallar koymaya çalışıyorlar.

Bütün bu saydıklarımıza rağmen fundamentalistlerin hepsi terör faaliyetlerini onaylıyor demek yanlış olur. İçlerinde bazıları en azından sivil ve masumlara hedeflenen saldırılara sıcak bakmıyorlar. Fakat genel olarak baktığımızda Fundamentalizm sivil toplum değerleri, politik düzen ve toplum değerleriyle uyumsuzluk gösteriyor.

Gelenekçiler olarak adlandırdığımız ikinci kesim de kendi içinde iki gruba ayrılır: Muhafazakâr gelenekçiler ve reformcu gelenekçiler. Aradaki fark ise yadsınamaz.

Muhafazakâr gelenekçiler İslam hukuku ve geleneklerinin sıkı sıkıya takip edilmesi gerektiğini, devletin ve siyasi otoritelerin bunun sağlanmasında etkin bir rol alması gerektiğini savunuyorlar. Buna rağmen şiddet ve terör faaliyetlerinden yana değiller.

Geçmişe baktığımızda bu kesimdeki insanlar değişen siyasal şartlarda yaşamaya alışkın oldukları için, en çok etkin olabilecekleri alan olan toplumun günlük yaşantısı üzerinde çabalarını yoğunlaştırmış durumdadır. Sosyal açıdan yaklaşıldığında, hedefleri geleneksel değerleri ve muhafazakâr yaklaşımı en geniş kapsamda korumak. Modern yaşamın kısırtıcılığı ise bu yoldaki en büyük tehdit olarak görülüyor. Temel karakterleri ise değişmeye karşı gösterdikleri direnç.

Ayrıca, İslam dünyasında yaşayan gelenekçilerle Batı dünyasındaki gelenekçiler arasında da bazen önemli farklılıklar göze çarpıyor. Batıdaki gelenekçiler içinde buldukları ortama daha uyumlu gözüküyorlar. Dolayısıyla İslam dünyasında yaşayanlar çocuk evliliği, eğitimsizlik gibi kendi toplumlarında yaygın görülen uygulamaları daha rahat yaparken, geleneklerle İslam doktrinini birbirinden ayırmakta zorlanıyorlar. Batıdakiler ise bu konulardaki modern görüşleri daha fazla içlerine sindirdikleri için daha eğitilmiş oluyorlar ve uluslararası normlara daha uygun davranıyorlar.

Reformcu gelenekçiler ise İslam'ın zamanla değerini koruması ve çekici kalabilmesi için bazı esnekliklere gidilmesini düşünüyorlar. Bu insanlar reformları ve yeniden yorumlamalara açık durumdadır. Hukukun aslının korunması için şeklinin değişebileceği konusuna daha esnek olmakla beraber yine de değişimlere karşı belli ölçüde tedirginliğe sahipler.

Modernistlerin oluşturduğu grup ise mevcut olan İslam anlayışı ve uygulamaları üzerinde ciddi değişiklikler yapılmasından yanadır. İslam'la iç içe girmiş olup yıkıcı etkileri olan bazı gelenekleri safdışı bırakmak istiyorlar. Peygamber zamanında yapılmış olan uygulamaların o zamanın gerçekleri içinde en uygun olanlar olduğu ama günümüz şartlarında geçersiz olduğunu düşünüyorlar. İslami düşünce açısından bazı "temel kriterler" in saptanabileceğini ve değişen şartlarla beraber bu kriterlerde yapılacak değişimlerin bunlara zarar vermeyeceğini aksine temelleri daha da sağlamlaştıracağını düşünüyorlar.

Modernistlerin kendi dinleri ile ilgili değer verdikleri ve gurur duydukları şeyler fundamentalist ve gelenekçilerden çok daha farklıdır. Bireyin varlığı, sosyal sorumluluk üzerine kurulu bir toplum anlayışı, eşitlik ve özgürlük gibi çok önem verdikleri kavramlar aynı zamanda modern demokratik normlara da uyumludur.

Laikler ise dinin tamamen kişiye özel bir mesele olduğunu ve politika ve devletten ayrı tutulması gerektiğini savunuyorlar. Devlet bireyin dinini yaşamasına izin verirken, dini uygulamalar da hukuk ve insan hakları gibi bazı kavramlarla uyumlu olmak zorunda. Dini devletin kontrolü altında tutan Türkiye'deki Kemalistler laik İslam modelini temsil ediyorlar.

Bu yukarıda saydığımız gruplar birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmamaktadır. Açık ve belli sınırlar olmadığı için bazı gelenekçiler fundamentalistlerle örtüşürken, gelenekçilerin esnek kesimindeki insanlar modernist olarak adlandırılabilirler, ayrıca çok uç noktadaki modernistlerin laiklerden pek farkı yoktur.

Şu an İslam dünyasında tartışılan bazı konularda bu saydığımız her bir grubun kendine has duruşu var. Ayrıca bu konularda kendilerini savunma yolları da birbirlerinden farklılık arz etmekte. (Tablo 1'deki taslakta gösterildiği gibi)

Şu an mevcut tartışmalar baktığımızda bu grupların kendi fikirlerini en çok dikte etmek istedikleri konu "yaşam tarzına" ilişkin sorunlardır. Bu da tartışmalarda bu konunun niye çok fazla göze çarptığını açıklıyor.

Muhafazakâr gelenekçiler bugünün değerlerine uygun olmamasına rağmen geçmiş dönem uygulamalarının doğruluğunu kabul ediyorlar, çünkü gerçek İslam toplumu kesin ideali temsil ediyor, fakat yine de geçmiş dönemde yapılan uygulamaların hepsini günümüze taşıma merakında değiller. Bunun sebebi isteksizlikleri değil, yapılmasının hayalperestlik olması. Reformcu gelenekçiler günümüz dünyasıyla problemlenmiş olan uygulamaları yeniden yorumluyorlar. Modernistler ise geçmiş dönem uygulamalarının geçmişte kaldığını ve günümüze taşımanın gereksiz olduğu konusunda hemfikirler. Laik kesim modern değerler ve hukuku yasaklayan uygulamaları yasaklarken diğerlerini de bireyin özel yaşamı olduğu gerekçesiyle görmezlikten geliyorlar.

Laikler İslam'ın gerektirdikleri konusunda herhangi bir endişe taşımıyorlar. Daha esnek olan laikler devletin bireyin inancını uygulamasını garanti altına almasını talep ederken, dinin yine de bireye özel bir mesele olarak kalmasını ve insan haklarını ve hukuk standartlarını çiğnenmemesi gerektiğini düşünüyorlar. İçinde komünistlerin de bulunduğu kemikleşmiş laikler ise dine büsbütün karşılar.

Muhafazakâr gelenekçiler Kur'an, sünnet, İslam hukuku, fetva ve önemli dini liderlerin fikirlerinin yol gösterici olarak algılanmasını istiyorlar. Reformcu gelenekçiler de aynı kaynaklara sahip çıkmakla beraber, alternatif yorumları tartışma konusunda daha agresif ve yenilikçi bir karakter taşıyorlar. İslam ve modern dünya arasındaki çatışmaların farkındalar ve İslam'ı geleceğe taşıyabilmek için bu çatışmaları minimuma indirmeyi istiyorlar. İslam'ın dünya gözündeki imajını zedeleyen ve değişimlerin önünü tıkayan bazı kısıtlamaları yeniden yorumlamak amacındalar.

Radikal fundamentalistler ve modernistleri değişim konusuna yaklaşımlarında ironik bazı benzerlikler göze çarpıyor. Her iki grup da referans noktası olarak Kur'an, sünnet, fetva ve otoriteleri alıyor. Sonuç olarak iki grup da kendilerine göre ideal olan İslam toplumu fikri tarafından yönlendiriliyor. Ve bu vizyon uğruna kuralların yeniden yorumlanmasını kendi hakları olarak görüyorlar. Açıkça belirtirsek, bu iki grup da gelenekçilere görev daha fazla hareket ve manevra kabiliyetine sahipler.

Fundamentalistlerin hedefi, kadını kamu kesiminden tamamen dışlayarak ahlaksızlığı engellemek, dinin hayatı tamamen kuşattığı, bireylerin İslam adaletlerini katı bir şekilde uyguladığı gayet sofu ve hiyerarşik bir toplum düzeni sağlamak. Bireysel özgürlükleri inkâr ettiği için totaliter olarak adlandırabileceğimiz bu anlayış, devletin insanları İslam'a uygun yaşama konusunda zorlaması gerektiği fikrinde. Ve bu sistemin bütün dünyayı kontrol edene ve herkesi Müslüman yapana kadar yayılmasını istiyorlar.

Modernistler ise bireylerin kendi dinlerini kendilerine göre anlamlı olacak şekilde yaşamlarına olanak sağlayacak, ahlaki değerler ve yaşam tarzı gibi konularda dışardan gelen zorlamalarla değil kendi hür iradeleri ile adım atabilecekleri, adalet ve eşitliğinin zeminini hazırladığı bir toplumsal yapı tahayyül ediyorlar. Bu düzen diğer düzenlerle ve dinlerle barış ve uyum içine varolabilir. Modernistler en önemli kurallarda bile değişiklik yapılabileceğini ve bunun İslam'a uygun olarak yapılabileceğini iddia ediyorlar.

Eğer bir sorunun cevabı İslami kaynaklarda bulunamıyorsa veya bulunan cevap modernistleri yahut fundamentalistleri tatmin etmemişse, bu iki grup da kendi fikirlerini referans alırlar ve ona göre bir çözüm önerisinde bulunurlar. Yaratıcılık kelimesi İslam'da pek kabul görmeyen bir kavram olduğu için, yeni buldukları fikirleri de başka şekillerde adlandırırlar.

Modernistler, İslam'ın spesifik yönlerine inanç eksenli itirazlar koyar, toplumun faydasını Kuran'ı çiğneyebilecek bir değer olarak görür ve radikal değişikliği meşrulaştıran toplumsal konsensus (icma) gibi konuları konuşur.

Radikal fundamentalistler, içtihadı yorumun ihtilafı uygulaması olarak veya yüksek değerlerin gizemli bir bahsi olarak hamlederler. Hiçbir gelenekselci Kuran'ın akidevi muhteviyatını veya hadisin teknik olarak müdafaa edilebilirliğini tartışmaz.

Bir sonraki bölüm, pozisyonların onların görüşlerini, bizim teşhis ettiğimiz anahtar sonuçlarla birlikte nasıl tarif ettiğini resmediyor.

Tablo 1

	Radikal fundamentalistler	Scriptural Fundamentalistler	Muhafazakar gelenekçiler	Reformcu gelenekçiler	Modernistler	İlimli laikler	Radikal laikler
Demokrasi	Yanlış bir inanç. Egemenlik ve yasama hakkı sadece Allah'a aittir	İslam bir demokrasi şeklidir. Batı'nın demokrasininin nasıl olması gerektiğini söyleme hakkı yoktur ve İslami şekliyle demokrasi daha üstündür çünkü tek gerçek dine dayanır	Günlük yaşam ve kamu hayatı gibi konularda İslamın yeniden yorumlanması (demokratikleşme) sağlanabilir.	İslam başlangıcından itibaren demokratikti, eskiden bile liderler demokratik şekillerde seçildiler	İslam, ön plana çıkartılabilecek pek çok demokratik öğeyi içerir.	Demokrasi önceliklidir. İslam kendisini bu raya oturtulmalıdır. (Din ve devleti ayırarak)	Sosyal adalet demokrasiden önemlidir.
İnsan Hakları bireysel özgürlükler	Çöküşe sebebiyet verecek hatalı kavramlar. Şeriatın tam uygulanması iyi ve adil bir toplum yaratacaktır.	İnsanların kontrole ve yol gösterilmeye ihtiyaçları var. Fakat kaynaklar mantıklı ve düzgün olmalı. (Kur'an ve Sünnet gibi)	İslam doğru yaşanırsa insanlar için ideal bir ayar sağlar eşitlik ve özgürlük yanlış kavramlardır. İslam herkese doğasına uygun görevler verir.	Eğer doğru uygulanırsa, İslam bir insan için iyi olan insan hakları ve özgürlükleri garanti altına alır. Fakat onları yanlış yola sokacakları onaylamaz.	İslam, yanlış yapma özgürlüğü dahil her türlü özgürlük ve insan hakları kavramının içinde barındırır.	İslam, bireyin özel yaşantısında ona yol gösterebilir. Ama sosyal ve politik düzende insan hakları evrensel ve en önemlidir.	Eşitlik ve adalet bireylerin özgürlüğünden daha önemlidir.

Poligami (çok eşlilik)	izin verilmiştir ve bunda yanlış birşey yoktur. Batıdaki ahlaksızlığa ve seri boşanmalara göre daha iyidir.	Toplum birey ahlaki göz önüne tutularak izin verilmiştir. Kişisel düşkünlüğü tatmin etmek için değil.	Kur'an'da belirtildiği gibi bütün eşlere eşit ve adil davranılacaksa izin verilmiştir. (Ayrıca yöresel hukuk izin vermeli) Ama monogami daha iyi.	Hukuken yasak olan yerlerde ve ilk eşin rızası alınarak yapılmalı. Monogami daha iyi, ama Batı'daki seks anarşisine kıyasla poligami tercih edilebilir.	Geçmişte kalan bir uygulama Peygamber de bunu kaldırmaya çalışıyordu	Modern hukuka ve kabul gören uygulamalara aykırı, bu yüzden yasaklanmalı.	Monogami bir burjuva kavramı olmasına rağmen, yine de poligami yasaklanmalı
----------------------------------	---	---	---	---	--	---	---

İslam'da Suçların Cezası (Kamçılama, kesme ve taşlama)	Hızlı ve caydırıcı bir adalet için mükemmel bir yol.	Adil ve doğru, fakat dünya kamuoyuna ters geldiği ve İslam'ın imajını zedelediği için sağduyulu bir şekilde uygulanmalı.	Şeriat hükümlerini uygulayan Müslüman ülkelerinde uygulanmalı, katı şeriat cezaları caydırıcı nitelikte fakat ciddi kanıtlar olmalı.	Kullanılmamalı. Çok nadir davaların dışında bu katı uygulamaya yönelmemek gerekiyor. Çünkü yanlış uygulamalar olabiliyor ayrıca Kur'an'da yeri yok.	Kullanılmamalı eski zaman şartlarına göre doğru olabilir ama şimdiki zamana göre uygun değil. Ayrıca yanlış yorumlanabiliyorlar.	Çoğu ülkelerde yasal değil ve evrensel insan haklarına da aykırı, dolayısıyla uygulanmamalı.	Din bir yanılgıdır, dolayısıyla dini kurallar hiçbir zaman yasal olamaz.
	Kadınlar yüz ve elleri hariç her yeri kapatacak şekilde giyinmeli. En esnek olarak başörtüsü ne izin				İslam peçe ya da başörtüsü gibi bir şeyi gerekli kılmıyor. Bu		

Hicap	var. Toplum ikna baskı ve eğitim yoluyla kadınların böyle giyinmesini sağlamalı. Erkekler de kısa saçlı ve genellikle sakallı olmak zorundalar.	İslami giyinme tarzı kadınlar için şarttır ve baskıyla da olsa yaptırılmalıdır	Hicab tercih edilebilir. Aile, toplum arkadaş vasıtasıyla zorlanmalı. Hem erkek hem de kadın giyime önem vermeli. Batıdakiler için başörtüsü yeterken, İslam ülkeleri tam kapalı olmalı.	Kadınlar düzgün giyinmeli vücudu tahrik edici şekilde göstermedikten sonra başörtülü yada başörtüsüz giyilebilir yaşanan yer de önemli.	herhangi bir metinde geçmiş ve tamamen bireye kalmış bir olay erkeklerin ahlaksız düşüncelerinden dolayı kadınlar suçlanmamalı.	İsteyen istediği kıyafeti giyebilir. Fakat kamusal alanda çeşitli sebeplerden dolayı hicap yada türban yasaklanabilir.	Hicap geri kalmışlığın simgesidir ve kadınlar onu giymek istemiyorlar
Eş Dövme	Kadın hareketlerini kontrol edebilmek ailede hiyerarşiyi sağlamak adına kullanışlı, dolayısıyla izin verilmiş	Kur izin veriyor, ama kadının ve toplumun iyiliği için, doğru davranışı öğretebilsin diye izin verilmiştir.	Kur izin veriyor, ama kadının ve toplumun iyiliği için, doğru davranışı öğretebilsin diye izin verilmiştir.	Bundan sonra izin yok, zaten Kur'andaki metin de sorgulanmalı. Pek çok hadis peygamberin bunu onaylamadığını gösteriyor.	Yanlış yorumlandığı için izin yok, İslam'daki evlilik ve ilişkiler kavramına tamamen ters	Yasal olmadığı için izin yok. İnsan haklarına ve normlara aykırı	Kadınların eşya gibi görülmesini simgeliyor izin yok.
Azınlıkların Statüsü	Esnek yaklaşım fakat kendi din ve kültürlerini görülecek şekilde uygulamazlar. Daha aşağı seviyede oldukları için onlara haksızlık yapılabilir. Onlar için en iyisi değişimleri	Terör içeren eylemlerde bulunmadıkları sürece esnek yaklaşılabilir.	Esnek yaklaşım. İslami değer ve kanunlara karşı çıkmadıkları sürece dinlerini ve kültürlerini yaşamalarına izin verilmeli	Esnek yaklaşım iyi davranılmalı dinlerini yaşamaları için desteklenmeli ve iletişim kurulmalı	Herkes eşit muamele etmek lazım	Laik topluma asimilasyon sağlanmalı	

İslam Devleti	İslam devleti global ve milletler üstü olmalı ibadet, sakal uzunluğu, giyinme vb. Her şeyi yönlendirmeli kurullarla belirtilmeyen bir durumda dini bir otoritenin onayı alınmalı	Milletlerüstü bir ümmet anmayışı ideal olmakla beraber, devletler ancak kendi İslam-devletini kurabilir	İslam devleti en iyisi, çünkü insanlar bu şekilde dinlerini tam olarak yaşayabilirler. Bu mümkün değilse İslami bir toplumda yaşamak gerekir.	İslam-devleti en iyisi	İslam bir devlet değil, insan hayatını yönlendiren bir felsefe olmalı. Sonuçta, birey davranış ve kavramlarından kendisi sorumludur	İslam bir dindir ve özel olarak yaşanmalı. Devlet buna izin vermeli. Müslümanlar da hukuka uygun davranmak zorundalar ve yaşadıkları çağa ayak uydurmalıdırlar	Din bir toplumu geriye götürür, dolayısıyla yasaklanmalı

Kadının topluma katılımı	Kadın ve erkeğin kesin olarak ayrılması lazım. Kadınlar olabildiğince kamu alanından uzaklaştırılmalıdır.	İran tarzı şia yaklaşım: Kadın toplumda ve siyasi yaşamda aktif rol almalı fakat katı bir ayırım olmalı. Yüksek makamlar erkeklere ayrılmalı. Sünni yaklaşımı: Yönetim erkeklerdedir. Kadınlar çocuk bakımı veya sosyal meselelerde aktif olabilir	Kadın aileden sorumludur. Eğer bu eksiksiz yerine getiriliyorsa, bazı alanlarda aktif rol alabilirler fakat bu alanlar sadece destek fonksiyonu olan yerler olabilir.	Kadın öncelikle aileden sorumludur. Fakat yine de siyasi ve ekonomik hayatta da yer alabilirler Kadınsız bir bakış yararlı olabilir. Yüksek makamlara gelebilirler (Peygamber zamanındaki gibi)	Aile ve toplum İslam için çok önemli kavramlar ve hem erkek hem de kadın iki alanda sorumluluk sahibi olmalı. Kamu alanı her anlamıyla kadına açıktır. Peygamber döneminde de kadınlar orduda yer alırlardı. Kadı olurlardı.	Ayrımcılık yasal değildir. Hem erkek hem de kadın için eşit hak ve imkanlar verilmeli	Eşitsizliğin her türlü yasaklanmalı.

Cihat	Cihadın değişik aşamaları var ama evrensel bir İslam düzeni için silahlı mücadele fiziksel olarak yeterli olan herkes için zorunlu. Savaş, terör eylemleri ve isyan şeklinde uygulanır.	Cihadın tanımı kişiden kişiye değişir. Kadınlar için bebek doğurmak bir nevi cihattır. Cihat bireyin ruhi yönden iyileşmek için mücadelesidir. Bazı şartlarda ise silahlı mücadele ve terörizm şeklini alır.	Cihat öncelikli olarak kişinin ahlakının düzelmesi için yapılan mücadeledir. Fakat gerektiğinde İslam adına savaşılır.	İnsan ahlakının düzelmesi için yapılan mücadele ölüm kalım davalarında imanın kurtarılması için savaşılabilir	Cihat kişinin ruhi gelişmesini simgeleyen bir kelimedir	Kutsal savaş olan cihadın tarihi bir geçmişi var. zamanımızda ruhi gelişim olarak kullanılıyor. Fakat yanlış anlamayı önlemek için "cihat" kelimesini hiç kullanmamak lazım.	Din uğruna savaş yapmak çağdışı bir uygulama.
Kaynaklar	Kur'an, Sünnet, karizmatik liderler radikal yazarlar	Kur'an, sünnet İslam felsefesi, bilim, akademik yorumlar ve karizmatik liderler	Kur'an sünnet yerel gelenekler, mollaların görüşleri	Kur'an sünnet, laik filozoflar dahil akademisyenlerin görüşler, modern kanunlar, etik ve toplumsal mutabakat.	Kur'an, Sunnet, geçmiş ve çağdaş felsefe modern hukuk, etik	Hukuk, evrensel insan hakları, laikliğin felsefik altyapısı	Belli bir grubun ideolojisi

II. BÖLÜM

DEMOKRATİK İSLAM'IN İLERLEMESİ İÇİN ORTAKLAR BULMA

İslam dünyasında demokrasinin ilerlemesi ve İslam'ın evrimsel bir süreçten geçmesi uzun soluklu bir hadisedir. Buraya kadar belirttiğimiz her bir grubun değişik konularda değişik düşünceleri ve iddiaları bulunuyor. İstenmeyen neticelerden kaçınmak için amaçlarımızı çok dikkatli bir şekilde belirlemeliyiz.

LAİKLER

Bazı fikir ayrılıklarına rağmen, Batı dünyası kilise ve devletin birbirinden ayrılması üzerine kurulmuştur. Dolayısıyla İslam dünyasındaki laiklerin bizim en doğal ortağımız olması bekleniyor.

Fakat bu böyle cereyan etmiyor, çünkü İslam dünyasındaki pek çok laik insan diğer konularda bize karşı hiç de dostane olmayan hatta düşmanca bir tutum sergiliyor. Solcu ideolojiler, Amerika karşıtları, Agresif milliyetçilik ve demokratik süsü verilmiş ama aslında otoriter olan yapılar İslami laikliğin simgeleridir.

Bir başka problem de Batı'daki teorisyenlerin ve siyasilerin İslam dünyasındaki laiklik ile ilgili düşünceleri. Onalar göre İslam dünyası laikliği pek çok kültürde olduğundan çok daha farklı bir şekilde algılıyor, dinin vazgeçilmez bir biçimde siyasi arenada olmasını istiyor. Laiklik İslam dünyasında azınlık bir kesimi temsil ettiği için ona bel bağlamak doğru olamaz.

Fakat gerçeklere baktığımızda bunun yanlış bir sav olduğunu görüyoruz. Laik rejimler gücü, yasama yetkisini ve hatta popüleriteyi elde etmeyi başardılar ve pek çok takipçi edindiler. İslam dünyasının en başarılı devletlerinden biri olan Türkiye ilerlemesini agresif bir laiklik anlayışı ile gerçekleştirmiştir. Türkiye hakkında önemli ve dramatik bir ayrıntı da tamamen Müslüman Osmanlı devletinden laik bir sisteme çok kısa bir sürede geçmiş olmasıdır. Bu bağlamda Türkiye vakası anahtar bir olaydır.

11 Eylül sonrası döneme ait ironik bir olay ise düşmanlıkların karşı alışkanlığımız arttı. Bugün için Batı'ya, batı değerlerine ve ABD'ye karşı düşmanca bir duruşa agresif bir dillendirmeye ve kabul edilebilir de ötesindeki tehditkâr tutumları kabul etmeye hazırız.

Eğer radikal fundamentalizm muhalif olarak değil de iktidar olarak varolursa toplumun büyük kesimlerini zalim ve sert yaklaşımı sayesinde yabancılaştıracak. Bunun göstergeleri mevcut. Böyle bir yabancılaşma ve geri tepme etkisini bilerek ona göre pozisyon olmalıyız. Baskıcı fundamentalizme maruz kalan topluluklar modernizmi veya laikliği çekici bularak bu baskıya cevap verebilirler. Şu an İran'da özellikle gençler ve öğrenciler arasındaki mevcut durum buna örnektir.

Afganistan'da yabancı fundamentalistlerin hükmetmelerinden dolayı gururu kırılan gelenekçi dindar kesim ve daha çok özgürlük isteyen genç kesim, Taliban İslamını reddetme konusunda birlikte hareket ediyorlar. Baskıcı rejimin bu şekilde geri tepmesi hem gelenekçi bakış açısını hem de laikliği umutlandırmıştır.

Fundamentalistler ve gelenekçiler laik Batı değerlerinin pek çok sosyal problemin kaynağı olduğunu; İslami düzenin ise ahlak, sağlam aile yapısı ve düşük suç oranını sağladığını ileri sürüyorlar. İran, bu iddialara bir karşıt oluşturacak biçimde bir örnek olarak karşımıza çıkıyor. Onlarca yıllık sıkı bir İslami yönetimine rağmen, şu an İran en azından sıradan bir Batı ülkesi kader benzer problemlerden rahatsız durumda. Uyuşturucu ve ilaç bağımlılığı rekor seviyelere ulaştı. Fahişelik o kadar büyük bir problem oldu ki devlet tarafından kontrol edilen genelevlerin kurulması düşünülüyor ve durum kontrol altına alınmak isteniyor. Çocuk kaçakçılığı, alkolizm, artan suç oranları vb. Şeriat cezaları tarafından caydırılmadı ve devletin İslam'ı dayatması bu gibi sorunların kontrol altından çıkmasını engelleyemedi.

İran örneği Batı demokrasisindeki özgürlük anlayışının sorunun kaynağı olduğu ve çözümün zorla da olsa İslam'ı uygulamak olduğu savını çürütüyor. İran'da yapılan İslami yönetimin hataları yayınlanmalı ve İslami kesime bildirilmeli çünkü insanların çoğu hala şeriatın suçu caydırdığını ve İslam hukukunun katı bir şekilde uygulanmasının toplumdaki pek çok problemi çözeceğine inanıyor.

FUNDAMENTALİSTLER

Radikal fundamentalistlerin modern demokrasiye, Batı değerlerine ve kısmen de ABD'ye düşman olduklarını biliyoruz. Onların hedefleri ve vizyonları bizimkilerle uyumuyor; biz onlara karşıyız onlar da bize. Geçmişte, bazı uzmanlar radikal fundamentalistlerin kademe kademe reforma tabi tutulabileceğini ve onlarla da işbirliği yapılabileceğini düşünmüşlerdi. Bazı düşünürler kontrolü elinde bulunduran bu grupla en azından bir münasebet içinde olmak gerektiğini savunuyorlardı.

11 Eylül sonrası düşünce bu iddiaları biraz geçersiz kılıyor, çünkü bu şekilde bir yaklaşım gitgide büyüyen fundamentalizm tehlikesine karşı koyamaz. Bizi bu şekilde düşündüren iki temel sorun var. Merkezden uzak bölgeleri görmezden gelmek onları düşmanlarımız için zemin yapıyor ve bize marjinal ve tuhaf gelen ama aslında çok tehlikeli olan düşüncelerinin en tahminimizden çok tarafları var. Dolayısıyla radikal fundamentalistlerle bir münasebet içerisinde bulunmak şu an için akılcı bir çözüm değil.

Fakat bazı özel taktiksel ve stratejik durumlarda aradaki düşmanlıkları bir kenara itmek gerekiyor. Bunun en açık örneği Suudi Arabistan. İran'la aramızdaki siyasi ilişkilerin yeniden gözden geçirilmesi de düşünülebilir.

Açık olarak belirtmek gerekir ki, Suudi Arabistan'la aramızdaki ilişki onların rejimini, ideolojisini ve hayat tarzını onayladığımız anlamına gelmiyor. İlişkimiz sadece jeopolitik, taktiksel ve ekonomik nedenlidir. Fakat bu tarz taktiksel işbirliğinin de zarar verici tarafları olabilir. Saygınlığımız zayıflayabilir, metanet ve prensipten yoksun olduğumuz düşünülebilir. Mesela Amerika Taliban'a ve el-Kaide'ye saldırırken niçin böyle baskıcı ve gerici rejimin ortadan kaldırılması gerektiğini de halkla ilişkiler

uzmanlarınca kamuoyu duyuruyordu. Fakat bu açıklamalarda yer alan ve Taliban'ın yapmış olduğu insan haklarına aykırı uygulamaların Suudi Arabistan'da yapılanlardan farklı olduklarını belirtmek ve Suudi dostları küstürmemek gerekiyor. Bu ortaklık sadece taktiksel ve ekonomik açıdan geçerli olduğu için, etik açıdan otoritemizi zedeliyor.

Bazı yazarlar Amerika'ya ve Batı dünyasına karşı sergilenen fundamentalist düşmanlığın esas sebebinin bazı dış politikalar ve Batı kültürünün fazla liberal olan kısımlarının yarattığı rahatsızlık olduğunu ileri sürüyorlar. Bunlar belli bir rol oynasalar da, fundamentalizm esas olarak demokrasiyi ve sivil toplumu tamamen reddediyor. Cezayir İslami kurtuluş cephesi (FIS) sözcüsü Ali Benhadj'ın dediği gibi fundamentalizm demokrasinin boynunu kırmak istiyor (Kepel 1998)

Buradaki problem demokrasinin hatalı uygulaması, aşırı pragmatist (faydacı) yaklaşımlar yahut herhangi bir hata değil, demokrasinin kendisi Hizb-ut-Tahrir'e göre "Cumhuriyet demokrasi sisteminin üzerine kurulmuştur, bu da tamamen küfre dayanır."

Benzer bir şekilde İngiltere tabanlı el-Khilafah yayınlarının hem kitap olarak hem de internette yayınladığı Hizb-ut-Tahrir'e ait "Tehlikeli Kavramlar" (1998) adlı kitapta, "milliyetçilik, sosyalizm, demokrasi, çoğulculuk, insan hakları, özgürlük ve serbest piyasa" gibi kavramlar tehlikeli ve hatalı olarak tanımlanıyor. Bu kavramların inançsızların İslam'ı bitirmek için kullandıkları araçlar olduğu savunulurken, bir sonraki bölümde terörizmin bir ibadet şekli olduğu belirtiliyor.

Yukarıda belirttiğimiz kaynakları kolaylıkla en uç noktadakilere kategorisine alabiliriz. İslamOnline gibi bazı siteler ise daha büyük bir iddia ile ortaya çıktılar. Bazı kaynaklar zayıf bir İngilizce ve bol miktarda slogan kullanırken, İslam Online sitesindeki yayınlar daha kaliteli bir eğitim ve İngilizceyi yansıtıyor ve daha sofistیک bir sunum hazırlıyorlar. Modern bir görüntüsü olduğu için, bunu modernist bir tartışma forumu olarak görebiliriz. Ama aslında bu sitenin de demokratik olmayan bir duruşu var. Yeni bir çağla beraber İslam'ı da yeniden yorumlama çabalarına saldıran aşağıdaki yazı, mevcut tartışmada yaşam tarzının merkezi ve tekdüzeliğinin boyutlarını da açıklıyor:

"Kur'an'ın tarihte kaldığını savunan insanların çoğu şu an Batı'nın bütün epistemolojik ve felsefik yaklaşımlarını özümsemiş bulunuyor. Günümüzde bir piyasayı ya da kültürü ele geçirmek için askeri müdahalede bulunmak ikinci bir yol oldu. Herşeye açık bireyler yaratabilmek için ana hedef alışkanlıklar ve yasama tarzları". (Sultan, 2002)

GELENEKÇİLER

İlk bakışta gelenekçileri potansiyel bir ortak olarak çekici kılan pekçok özellik var. Bunlar:

- Fundamentalistleri dengeleme açısından faydalılar, çünkü Müslüman toplumlarda geniş bir kamu destekleri var.
- Daha bir orta yolcu, ılımlı ve serinkanlıdır.
- Aktif bir şekilde diyalog ve iletişimden yanalar.

- İçlerinden birkısmı fundamentalistlerin uyguladığı şiddet politikalarını destekleyip onlara kaynak sağlamalarına karşın, pek çoğu şiddeti onaylamıyor.

Fundamentalist grup daha ziyade genç insanlardan oluşurken gelenekçiler yaşlı insanlar, kadınlar, okul öğrencileri, gibi pek çok farklı tabakadan oluşan, toplumu daha iyi yansıtan bir gruptur. Organizeler, kurumsal yapıları, liderleri ve kendilerini tanıtacak kamu araçları mevcut kitaplar, konuşmalar, kamuoyu açık aktiviteler, konferanslar ve topluluklar. Görünürdeler ve kolayca bulunabilirler.

Gelenekçi (ortodoks) İslam demokratik, katılımcı ve kucaklayıcı değerleri destekleyen unsurları kendi içinde barındırır. Bu unsurlar reformları düzenlerken kullanılabilir.

Bütün bu saydığımız sebeplerden ötürü, gelenekçi grup demokratik İslamı yapılandıracak ve bu yolda zorlayacak en temel yapı taşları olarak göze çarpıyor. Batı'nın da onlara bu gözle bakması gerekiyor. Fakat ileride belirteceğimiz çok ciddi bazı sorunlar gelenekçilerin modern ve demokratik İslam'ın inşasında en önemli yapıtaşı olmasını problemli hale getiriyor.

Gelenekçileri ve Fundamentalistleri birbirinden ayırmak

Genelde gelenekçileri fundamentalistlerden ayırmak zordur. Bu zorluk iki seviyede gerçekleşiyor. Bir hata yapıp aslında radikal görüşleri olan bir lideri veya grubu gelenekçiler sınıfına koymak kolay oluyor. Bu hatayı yapmazsak bile, bu iki grubun fikirleri ve değerleri birbirine o kadar yakın ki birbirlerinden ayrılan çok az nokta var. Gelenekçiler ve fundamentalistler pekçok konuda benzer fikirleri paylaşırken, fundamentalistler sistemlerini desteklemek için geleceklere ait cami, kurum ve vakıf gibi alt yapıları kullanıyorlar.

Gelenekçilerin fikir olarak en çok fundamentalistlere yakın ABD'ye karşı tavır, cinsiyet ilişkileri ve kadının statüsü ve siyasi düzenin doğası gibi bazı konular bu grubun içinde yer alıyor.

Yaşam tarzı ve sosyal konularda uluslararası modernizmle uyumlu olan reformcu gelenekçiler bile bazen fundamentalistlere yakın bir görüş sahibi olabiliyorlar. Örneğin; gelenekçiler 11 Eylül saldırılarını kınamalarına rağmen, bunu terörizmi ve siyasi şiddeti tamamen lanetleyen ve suçlayan bir noktaya getirmediler. Muhafazakâr gelenekçilerden El Ezher Üniveritesi rektörü Şeyh Tantavi İsrail'de sivil ve masum insanların öldürülmesini kınamak için bir harekette bulunmuştu. Fakat Katar asıllı etkili bir reformcu gelenekçi olan Yussuf el-Kardavi tarafından eleştirildi. Sosyal konularda çok daha ilerici ve modern görüşlere sahip olan Yusuf el-Kardavi İslami dış politika konusunda ise çok daha agresif. Şu şekilde yazıyor.

"İslami hareket nereden olursa olsun her türlü yardım çağrısına kulak vermelidir. Eritre'nin adaletsiz Marksist rejime karşı yaptığı cihatta yanında olmalı.. Hain ve ırkçı Hıristiyanlara karşı Sudan'ın yanında yer almalı... Hıristiyan rejimin kendilerini hiçe saydığı Filipinli Müslümanlara destek olmalı... Keşmir Müslümanlarına mücadelelerinde yardım etmeli... Filistin en önemli İslami dava. Çünkü Nil'den Fırat'a kadar uzanan ve Hicaz'ı içeren Büyük İsrail'i kurma planlarını hayata geçirmek istiyorlar."

Fundamentalist ve gelenekçilerin örtüşmelerinde önemli ve endişe verici bir alt yapısal unsur var. 11 Eylül'ü takip eden aylarda görüldüğü üzere bu iki grubu birbirinden ayıran çizgiler bulanıklaştı. Bu bulanıklaşmayı camiler, İslami konferanslar ve vakıflar seviyesinden anlayabiliyoruz. Radikal fundamentalistler gelenekçilere ait İslami ağlarda, yapılarda ve destek sistemlerinde rahatça hareket edebiliyorlardı.

Gelenekçilerde mevcut bulunan güvensizlik, hoşnutsuzluk ve düşmanlık onların Batı'ya ve ABD'ye karşı tavırlarını şekillendiriyor. Bu da onları fundamentalistlerden, ayırmamızı zorlaştırıyor.

Mesela, Washington'daki İslam merkezi İmam'ı Muhammed Al-Asi'nin makalesine göz attığımızda şunları yazdığını görüyoruz. "Batı'nın tanımladığı politika hatalı ve ölmüş bir terimken, İslami politika temiz ve sağlıklıdır. Müslümanlar küfür sistemini alaşağı etmeli ve modern dünyaya katılmaktan kaçınmalı. Serbest piyasa hareketi ve kapitalizm gibi süslü lafların altında yatan gerekse ekonomik istiladan başka bir şey değil.

Al-Asi kendisinin bir gelenekçi olduğunu savunuyor fakat çıkarımları ve mantıksal yorumlamaları bunu sorgulanabilir kılıyor. Kendisini global İslami hareketin entelektüel merkezi olarak tanımlayan Londra merkezli "Çağdaş İslami düşünce kurumu"nun bir üyesi. Yukarıdaki makale ise Karachi'deki bir konferans için hazırlanmış. Batı politikalarına kültürüne ve ekonomisine meydan okuyor ve orta yoldaki gelenekçilere karşı hoşnutsuzluk içeriyor. Bunların hepsi fundamentalizmin göstergeleri.

Amerika'daki gelenekçiler konferanslar için biraraya geldiklerinde batı ve Amerika'ya karşı büyük bir düşmanlığı dışa vuruyorlar ve fundamentalist görüşlerin aktarıldığı platformu paylaşıyorlar. 2002 Eylül'ünde California Üniversitesinde düzenlenen "Amerika'da İslam 11 Eylül sonrası vatandaşlık ve Haklar" adlı konferansta Amerika'daki Müslümanların hayatlarının en temel özelliğinin "korku" ve "baskı" olduğu gözlemlenmiştir. Teröristlerle ilişkisinden şüphe edilen, İsrail'e ölümü savunan ve Filistin İslami Cihadı liderleriyle yakın ilişkisi olduğu için görevinden alınan Sath Florida Üniversitesi eski profesörü Sami Al-Arian bu konferansı konuşmacılarından. 2003 Şubat'ında ise bazı terörist faaliyetlerinden ötürü sorguya çekildi.

İslami organizasyonlar ve fundamentalist hareketler arasındaki bağlantı ancak zeki ve sağlam bir araştırma sayesinde açığa çıkabilmesine rağmen, geleneksel platformlar ve fundamentalist sponsorlar arasındaki bağlar bazen üstünkörü bir çaba ile de bulunabiliyor.

Mesela, gelenekçiler yaşam tarzı konusunda kafası karışık ve yönlendirilmeye ihtiyacı olan dindar Müslümanlara yönelik pek çok internet sitesine sahipler.

Çok meşhur olan "ourdialogue.com" adlı site kendi toplumlarından ayrılan ve alışık olmadıkları sorunlarla yüzyüze gelen göçmenlere danışmanlık ve eğitim yapıyor. İnsanların yardım istedikleri konular hakkında yolladıkları bazı e-mailler:

- 1- Bir Müslüman vejeteryan olabilir mi, yoksa Peygamberimiz et yediği için mecburen et yemeli mi?
- 2- Abdest olmadan önce kadınların saç örgülerini çözmeleri şart mı?

3- Eğer kocanız sizi boşadığını bir kağıda 3 kez yazıyorsa ve isminiz açıkça belirtilmişse fakat kocanız bunu öylesine yazdığını ve bu manaya getirdiğini söylüyorsa, gerçekten boşanmış mısınız yoksa boşanmamış mı?

Bu arada cevaplar şu şekilde:

Evet, vejeteryan olabilirsiniz. Peygamberimizin yaptığı her şey diğer Müslümanlar için zorunlu değildir. Hayır, su deriye temas ettiği sürece saç örgüsünü çözmenize gerek yok. Evet, boşanmış olursunuz fakat istenildiği takdirde yeniden evlenebilirsiniz.

Bu yargılamaları tam olarak kim yapıyor? Yönlendirilmeye ihtiyaç duyan insanlar için bu sorunun pek bir önemi yok çünkü bu insanlar çok soru sormadan otoiteyi kabullenen bir mantığı temsil ediyorlar. Bu tip internet siteleri genellikle soruları kimlerin cevapladığına dair bir liste yayınlamazlar. Bu sitede sadece "cevaplar birden fazla uzman tarafından hazırlanmıştır" ibaresi yer alıyor.

Bu site merkezi Karachi'de olan Pakistanlı bir gruba (apker pk) ait olduğu için soruların çoğu dışarıda yaşayan Pakistanlılar tarafından geliyor. Fakat biraz inceleyince cevapların Suudi Arabistan'dan geldiğini farkediyoruz. "Arab News" adında Suudi ajansı yakınlarındaki ulemadan tatmin edici cevaplar bulamayan Müslümanlar için bu hizmete sponsor olmuş durumda.

İkinci bir site olan „İslamforToday.com" ilk bakışta çok farklı bir izlenim yaratıyor. İçerik biyografi, önyazı ve logo İslam imajını geliştirmek için tasarlanmış ve ana hedef olarak Amerikalılar alınmış. Fakat anahtar konulardaki duruşları ise gelenekçi hatta fundamentalist denilebilir.

İncelemelerimiz sitenin kaynakları ve sponsorlukları konusunda bizi El-Harameyn vakfına kadar götürdü. Fakat burada izi kaybettik çünkü 11 Eylül saldırıları sonrasında bu vakıf teröristlerle ilişkisi bulunduğu gerekçesiyle kapatıldı.

Potansiyel Olarak Faydalı Demokratik unsurlar

Gelenekçi İslam düşünce sistemi demokratik unsurlar içeriyor. Bu unsurlar reformları düzenlemek için kullanılabilir ancak bunu için çok çaba gerekiyor. Gelenekçilerin, radikallerin yaratmış olduğu negatif İslam imajını silebilmek için, İslami kucaklayıcı ve yumuşak gösteren pek çok yayın yapıyorlar. Bu kitaplar İslam'ın sosyal açıdan pozitif yönünü överken, günümüzde baskıcı olarak nitelendirilen bazı uygulamalara yumuşatılmış yorumlamalar getiriyor ve İslam'ın demokrasi eşitlik sosyal refah eğitim gibi modern zaman değerleriyle uyumsuz olmadığını aksine onları savunduğunu belirtiyorlar.

Asıl problem gelenekçilerin ve demokrasinin dayandığı felsefik alt yapılar birbirleriyle uyumsuz. Modern demokrasi aydınlanmaya dayanırken, gelenekçilik anlayışı bu değerlere karşı çıkıyor ve bunları bozulmanın kaynağı olarak görüyor. Gelenekçilik modern düşünce sisteminin en temel gerekçeleriyle uyumsuz. Eleştirel düşünce, yaratıcı problem çözümü, bireysel özgürlük, laiklik. Bu farklılıklar belli bir süre için ertelenebilir, ama eninde sonunda bir fikir ayrılığı konusunda yine önümüze gelecektir.

Modern demokratik sivil toplumu şeriat kanununu desteklemezken, gelenekçi anlayış şeriatı zorunlu kılıyor. Modernizm zinadan dolayı ölüm cezasını, başka suçlardan dolayı kamçı cezasını, cinsiyet konusunda ayrımcılığı aile hukukunda, kamu ve sosyal hayatta kadına baskıyı kesinlikle onaylamıyor. Çoğu gelenekçi bu uygulamaların değişmesini savunacaklarına onların muhafaza edilmesinden yanalar. Reformcu gelenekçiler ise bütün bu uygulamaların kalmasından yana olmamalarına rağmen, cezaların altında yatan prensipleri kabul ediyorlar. Gelenekçiler şeriat ve Kur'an'la tamamen uyulması gerektiğine inanıyorlar. Bunlar hiçbir zaman değişmemeli. En fazla bazı konularda yeni yorumlamalar yapılabilir.

Dahası gelenekçilik anlayışı gerici ve az gelişmişlik bağlantılıdır. Bu da her türlü sosyal ve siyasi sorunun kaynağıdır. Gelenekçilik İslam toplumunun nasıl yapılanması gerektiğini öngören ve şu an en baskın olan anlayıştır. Fundamentalizme kıyasla daha iyi görünüyor ama yine de yoksulluk, geri kalmışlık ve az gelişmişliğe çare bulacak gibi görünmüyor.

Birleşmiş Milletler kalkınma programının UNDP hazırlanmış olduğu Arap insani kalkınma rapor Arap dünyasındaki geri kalmışlığın üç temel sebebinin demokrasinin yokluğu, kadına adaletsiz davranılması ve eğitim eksiliği olduğunu belirtmiştir. Gelenekçilik demokrasiye göre daha bir otoriter, kadının sosyal ve ekonomik entegrasyonuna karşı daha kısıtlayıcı olduğu için gelenekçiler başta olduğu sürece bu üç sorun düzelmeyecek. Bu konularda belli bir aşama kaydedilene kadar bölge değişken fundamendalist hareketlere sahne olacaktır.

Ters Tepki Tehlikesi

Batı'da yöresel bir ters tepki tehlikesi var. İslami gelenekçilik anlayışı Batı kültürüne karşı hayli eleştirel yaklaşıyor. Batı halkları için kendi kültürlerinin sığ olduğunu, tarihlerinin baskıyla dolu olduğunu ve dünyanın geri kalanın yaşadığı problemlerin kaynağının da kendisi olduğunu kabul etmeleri zor olacaktır.

11 Eylül saldırılarından sonra ABD'de cereyan eden savaş ve terör alarmı bir dayanışma ortaya çıkarmış ve güvenlik sağlayıcı her türlü tedbir desteklenmiştir.

Avrupa'da ise fikir adamları gelenekçi İslam'ı bu kadar safça kucaklama çabalarına olumsuz bir tepki göstermişlerdir.

Avrupa siyasetinin sağ kanadı eskiden beri özellikle Müslümanları başta olmak üzere farklı yaşam tarzlarına ve değerlere karşı ihtiyatla yaklaşmış ve bu grupların asimile olmadıkları takdirde Batı kimliğini ve değerlerini tehdit edeceğini düşünmüştür. 2002 'deki Fransa ve Hollanda seçimleri bize bu endişelerin daha geniş bir halk tabakasına kabul edildiğini gösteriyor. Bazı ülkelerde ise dil derslerine katılım zorunluluğu gibi yeni yürürlüğe konulan yasalar asimilasyonu artırmak için kullanılıyor.

Avrupalı aydın ve liberaller de bu konudaki endişelerini yeni yeni duyurmaya başladılar. Liberal aydınlar, fikir liderleri ve İslam uzmanlarının oluşturduğu 11 önemli yazarın oluşturduğu platforma göre, esneklik yanlış yorumlandı, yanlış uygulandı (Schwarzer, 2002). Korku, inkar, gerçeklerin gözardı edilmesi, sağ kesimin artan baskısına yönelik endişeler, Almanya'daki gibi dehşetli bir ırkçılığın oluşması gibi bazı korkular Avrupa hükümetlerinin buraları Müslüman teröristler için güvenli bir yere

çevirmelerine sebep olmuştur Bazı yanlış politikalar da etkili olan agresif muhafazakarlara iltimas tanımayarak esnek bir İslam anlayışının önüne geçmiştir. Bu insanlar camileri ve bazı kültürel merkezleri kullanarak teröristler için destekleyici faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Amerikalı yetkililer İslam'a yaşam tarzı gibi sembolik konularda yeni bir yaklaşım amacını gütseler de, Avrupalı liderler ise yeni bir siyasi yaklaşımdan yanalar. Irak konusunda Amerika ve Avrupa'nın yaşadığı ayrılığın bir sebebi de budur. ABD, İslam'ın bir din ve yaşam tarzı olarak kabul edilerek onurlandırıldığı takdirde, her şeyin yatışacağına inanıyor. (Özellikle Araplar için) Avrupa ise hem kendi ülkelerindeki hem de İslam dünyasındaki Müslüman kamuoyuna oynamaktan yana. Buradaki en temel mevzuu ise dış politika meseleleri.

Saygınlığın ve İkna Kabiliyetinin Azalma Tehlikesi

Gelenekçilere çok fazla kucak açmak saygınlığımızı ve etik açıdan ikna kabiliyetimizi zedeler. Gelenekçilerle yapılacak zamansız bir işbirliği korku ve geri çekilme şeklinde algılanabilir.

Bernard Lewis (2001) Amerikalı konuşmacıların sergilemiş oldukları endişeli tavrın Müslüman tabakalarca ABD'nin geri çekilme veya yumuşama politikası olarak algılandığı uyarısında bulunuyor.

Aslında, bizim kendi değerlerimize bağlı kalmamız gerekiyor. Ekonomisizm tek taraflı uygulandığı takdirde rakibimizi güçlendirirken, bizim etik duruşumuza zarar veriyor. Bu tarz ilişkiler bir dostluktan ziyade, güçsüzlük imajı verir.

Shaikin Abdur-Rahem Green'in bir yazısına göre: "Pek çok Müslüman biliyor ki Batı'da aslında demokrasi konuşma özgürlüğü, insan hakları vb. kavramlara inanmıyor, sadece bunları kendi çıkarları doğrultusunda besliyor."

İslami kesimdeki bazı agresif sesler insan haklarının evrenselliği gibi bazı kavramlara açık açık meydan okuyor. Bu tip kavramların Batı icadı olduğunu, kültüre özgü olduğunu savunurken, şeriata uygun bir şekilde sokmaya çalışıyorlar. (Litman 1999)

"Son yıllarda Müslüman devletlerin bazı temsilcileri özel muamele talep etmiş ve bunu almışlardır. Bunun sonucunda, blasemi (küfür) gibi diplomatik olmayan bazı kavramlar Birleşmiş Milletler sisteminin içine sızmış, Müslüman olmayan hükümetler de bazı kuralların kabulünde İslam hukukuna uygunluğu kabul etmiştir. İslam Konferansı örgütünün kabul ettiği kurallar, Birleşmiş Milletler'de İslam'ı temsil eden temsilcilere hiçbir hukuksal dayanağı olmayan bir ayrıcalık kazandırmıştır."

Karşıdan da benzer bir tepki bulabilmek umuduyla bazı modern değerlerin reddedilmesine onay vermek çok riskli bir yaklaşım. Rakibimize cesaret vermektan başka bir işe yaramayabilir. En temel değerimiz saldırı altındayken, yapılacak en iyi şey bazı değerlerden feragat etmek değil, aksine onları onaylatmak.

Reformların Ayağının Kaydırılması İhtimali

Gereksiz yere kucak açma reformların önünü tıkayabilir. Gelenekçileri gereğinden fazla onaylamak İslam'ın kendi içinde sürdürdüğü reform çabalarına müdahale etmek demektir. Bu duruş en çok bize en yakın fikirleri paylaşan modernistler zarar verecektir.

Modernistler

Modernistlerin vizyonu bizimkiyle uyum halinde. Bütün gruplar arasında, demokratik modern toplum ruhu ve değerleriyle en uyumlu olan modernistlerdir.

Batı'nın ulaşmak için çabaladığı şey modernizmdir. Dini doktrininin içinden bazı unsurları çıkarmak ve bazılarını değiştirmek bu çabanın içine giriyor. İncil'deki bazı ifadelerin Kur'an'dan pek farkı yok. İkisindeki ibareler de günümüz toplumunda uygulanması zor şartlar içeriyor. Bu herhangi bir sorun teşkil etmiyor. Çünkü bugün pek az insan tıpa tıpa yazılanlar gibi yaşamamız gerektiğini savunuyor. Biz Hıristiyanlığın vermek istediği gerçek mesajı yazılı olanın üstünde değerlendiriyoruz. İslami modernistlerin de yaklaşımı tam olarak bu yönde.

Değişimin İslam içinde etkin hale getirilebileceğine dair göstergeler mevcut. Aslında, Kur'an'aki normlardan sapmalar ve farklı yorumlamalar çoktan başladı. Açıkça belirtmek gerekirse bu değişiklikler herhangi bir tartışma sonucunda değil, sessizce gerçekleşmeye başlamıştır. Bu konudaki en etkileyici örnek ise kölelik kurumudur. Kur'an köle edinmeye açık bir şekilde izin vermesine rağmen, bugün en muhafazakâr gelenekçiler, hatta radikal fundamentalistler bile bu kurumu savunmuyorlar. Fakat bu konu hiçbir zaman hadis bazında tartışılmadı. Hiç konuşulmadan bir fikir birliği sağlanmış oldu. Bu gösteriyor ki diğer dünya dinleri gibi İslam da medeni değerlere karşı kayıtsız kalamıyor.

Modernizm Aydınlarla ve Liderlere Saygı Gösteriyor

Modernist İslam, hem İslam bilgisi ile modern eğitim ve değerler sistemini birleştirip bunları kaynaştıracak pekçok lidere sahip. Bu insanların bazıları yöresel ve akademik olarak ünlü kişilerdir. Bosna müftüsü Mustafa Çeriç gibi modernleşen gelenekçilik ile modernizm arasındaki köprü vazifesi gören bazı kişilerin de bu konuda potansiyel rolleri var.

Yazılarıyla Amerika'da tanınırlığı artan bir isim de UCLA'da İslam hukuku profesörlüğü yapan Khaled Abou El Fadl'dir. Saygı duyulan bir modernist olan El Fadl, gelenekçiliğin başıboş bir şekilde savunulmasını ve fundamentalizmin otoriter yaklaşımını eleştiriyor. Mevcut İslam dünyasının içinde bulunduğu dehşetli ortam kritik öngörülerini ve bir Müslüman'ın Batı'yla bir medeniyet savaşına girme zorunluluğu gibi düşüncelerin yok edilmesini gerektiriyor.

"Proposelferan İslamic Covenant"ın yazarı Muhammed Shehrur Arapların 21. yy değerleri olan siyasi özgürlük, çoğulculuk, demokrasi ve eşitlik gibi kavramlarla başa çıkabilmeleri için bir plana ihtiyaçları olduğunun üzerinde duruyor. Şerif Mardin sivil toplum kavramını İslam ve İslam tarihiyle bütünleştirme çabası içerisinde. Fethullah

Gülen ise sufizmden etkilenmiş bir İslam versiyonunu öne sürerken; çeşitliliğin, esnekliğin ve şiddet karşıtlığının önemini vurguluyor. Onun yazıları uluslararası bir platforma ilham kaynağı olurken, pek çok gence de çekici geliyor.

Bassam Tibi ise tipik bir Avrupalı İslam modernistidir. Refomcu İslam'ın kendi içinde modern laik toplum ve uluslararası insan hakları şeklinde alt dallara ayrılması gerektiğini ve böyle bir İslam'ın fikri olarak yaratılması gerektiğini savunuyor. Bazı toplumlarda içinde yaşadıkları ülkenin kendi hukuk kuralları da bu İslam anlayışı içine dahil edilmelidir.

Günümüz İran'ında insan hakları kahramanları olarak da adlandırabileceğimiz rol modeli olan pek çok muhalif isim çıkmaya başladı. Bu insanlar bireysel özgürlükleri savundukları için eziyet çektiler ve İran öğrenci hareketlerinin kahramanları oldular. Onların fikirleri, tercümeleri ve baskıcı devlet otoritesine karşı koydukları mücadele daha fazla ilgi görmeli.

Modernistlerin Zayıf Tarafları

İdeolojik açıdan bakıldığında, modernistler demokratik İslam'ı kalkındırarak en mantıklı araç olmalarına rağmen, pratik gerçekleri gözönüne aldığımızda etkinlikleri azaltan pek çok handikap finansal boyutla ilgili. Etkili kuvvetler fundamentalistlerin arkalarında dururken onlara para, altyapı, silah, medya gibi pek çok konuda korkunç yardımda bulunuyorlar.

Gelenekçilerin de çok önemli kaynaklara ulaşmalarını sağlayan güçlü destekçileri var. Vergi toplayıp bağış alabiliyorlar. Kurum ve vakıf gibi gelir elde eden bağımsız kaynakları var. Modern medya tarafından yayınlanan programlarda camilerde ve okullarda doğal bir dinleyici tabakaları var. Hem fundamentalistlerin hem de gelenekçilerin kendi yayınevleri, radyo ve televizyon istasyonları, okulları gazeteleri vb. varken modernistler bunların çoğunda yoksun durumdadır.

İkinci bir handikap ise siyasi boyutla ilgili. Fundamentalist veya gelenekçi bir çevrede yaşayan modernistler destek alamazken, onların duruşları kendileri için tehlike arz ediyor. Mahkemeye çıkarılabilir, yazmaktan ve çalışmaktan men edilebilir, eziyet çektirilebilir hatta ölüme bile mahkûm edilebilirler.

İzole edilmiş bireyler olarak yaşadıkları takdirde bu bir zayıflıktır. Fakat bir destek veya hareket sayesinde bu bir avantaja dönüştürülebilir. Hapsedilme riskine kayıtsız olan bazı bireyler kahraman olarak rol model teşkil edebilirler.

Batı'da ve diğer modern ortamlarda ise modernistlerin daha farklı bir handikapı bulunuyor. Bu bölgedeki modernistler daha eğitilmiş ve bütünleşmiş oluyorlar, insanları şaşırtan sansasyonel fikirleri taşıyorlar. Halk propagandasına yönelik değil, akademik maksatlı yazılar yazıyorlar. Bu da özellikle vurdumduymaz genç kesim başta olmak üzere toplumun çoğunluğunun onların çalışmalarına kayıtsız kalmalarına sebep oluyor. Yukarıda saydığımız yazarlardan Khaled Abou El-Fadl, uzun ve karmaşık yazılarında

farklı İslami görüş ve felsefeleri inceliyor. Suudilere ait absurd dini fetvalar hakkında yaptığı yorumlar eğlenceli ve okunabilir olmasına rağmen, bu güzel yazılar 361 sayfalık bu teorik kitabın içinde yok olup gidiyor. Bassam Tipi ise politika ve siyaset üzerine akademik kitaplar yayınlıyor.

Modernistler medreselerde öğretmen olmaktan ziyade üniversitelerde profesör oluyorlar. Herkes gibi giyindikleri için değişik birşeyler arayanlar tarafından farkedilmiyorlar. Kendilerini toplumdan sosyal olarak soyutlamadıkları için farkedilmeleri zor oluyor. İslam bu insanların en belirgin kimliği olmadığı için İslami organizasyonlara karşı duyarlılıkları az. Bu da onlara zayıf bir vizyon getiriyor.

İki özel Modernizm Şekli

Modernizmin iki özel şekli farklı ve detaylı bir şekilde incelenmelidir. Batıdaki Müslümanlarca yaşanan İslam ve genç kültüre ait İslam.

Batı İslamı: Milyonlarca Müslüman tarihsel olarak İslam coğrafyası şeklinde adlandırdığımız bölgelerin dışında yaşıyor, buralarda eğitim görüyor ya kendi alt kültürlerini oluşturuyorlar ya da baskın toplum tarafından asimile oluyorlar. Bu durumun İslam'ın yorumlanması ve uygulanması üzerine nasıl bir etkisi olabilir? Bu durum modern ve demokratik İslam'ın kalkınması için bir kaynak olarak kullanılabilir mi?

Avrupa İslam'ı: Doğu Avrupa'daki Balkan Müslümanları asimile olmuş laik ve modern bir İslam anlayışını uyguluyorlar. (Schwartz, 2002) Doğu Avrupa ayrıca Batı-İslam dostluğunun sergilendiği dramatik sahnelerde de tanıklık etmiştir. Batı'nın zulüm gören Bosnalı ve Arnavut Müslümanlar adına müdahalede bulunması buna örnektir. Gayri-müslim Avrupa sivil toplumu bu durumda acil ve etkileyici bir destek sergilemiş olup, tam bir dayanışma göstermiştir. Katolik bir organizasyon olan Caritas Avusturya'daki süpermarketlerdeki fişlere bağış kalemi ekleterek bir günde 1 milyon dolar toplanmasına yardımcı olmuştur. Bu kampanyadaki ana tema ise Bosnalılara komşu oldukları gerekçesiyle yardım yapılması gerektiği idi, din ile ilgili hiçbir söylem yoktu. Yüzbinlerce Bosnalı göçmen çatışmalar sırasında Batı Avrupa toplumları tarafından sıcak bir şekilde karşılanmıştır.

Uluslararası ceza mahkemeleri laik insan hakları kanun ve ilkelerine Müslümanlara karşı etnik temizlik yapan savaş suçlularına karşı uyguluyorlar, Balkan Müslümanları İslam dünyasındaki pek çok bölgeye nazaran daha fazla kalkınmışlık içindeler. Bu da Batı ile dost olunabileceğini ve demokratik değerleri kucaklamanın daha iyi bir yaşam kalitesini beraberinde getirdiğini gösteriyor.

Şu anda Batı Avrupa'da en azından 9 milyon Müslüman yaşıyor. 11 Eylül saldırılarını takiben yapılan yoğun araştırmalar bu topluluktaki fundamentalist ve terör yanlısı organizasyonların varlığını ortaya çıkarmıştır.

Fakat elimizdeki bilgiler Avrupa'da yaşayan Müslümanların çoğunun modernist veya laik olduğunu gösteriyor. Bu grubun fikir liderlerinden Bassam Tipi "Euro-İslam" projesinin yıkıcı fundamental İslam'ın karşısında kalkınması gerektiğini savunuyor. Bunu yapabilmek için Avrupalı modernist Müslümanların neye inandığını, İslam'ı nasıl

uyguladıklarını bilmek, İslam'la modernizmin içiçe girmesini desteklemeyi bilmemiz gerekiyor.Avrupa İslam'ını tanımlamayı gelenekçilere veya fundamentalistlere bırakmamamız gerekiyor.

Avrupa hükümetleri bazı mantıksal gerekçelerden ötürü, gelenekçi kesimi de onaylıyor. Özellikle Fransa uzun süreden beri bir nevi "İslam kilisesi" gibi bir kuruma kontrol amaçlı sıcak bakıyor. Bunun sonucunda devlet İslami azınlıkla münasebetlerinde tek bir muhatap bulacaktı. 11 Eylül'den sonra Fransa'da İslam'ın sesi olabilmesi için resmi bir kuruma karşı olan istek daha da arttı. Fakat bu İslam'ın kendi iç dengelerine yapılacak doğrudan bir müdahale niteliğinde. Amaç fundamentalistleri zayıflatmak olsa da modernistler ve laikler de bundan zarar görecek

Amerikan İslamı: Benzer şeyler Amerikan İslam'ı için de geçerli Bu İslam'ın kamuya bakan yüzü gelenekçi bir anlayışı temsil ediyor. Bu durum kendiliğinden ortaya çıktığı gibi, ABD'nin hükümet bazında yapmış olduğu diplomasi çabaları da bunda etkilidir. Şu anda söyleyebileceğimiz şey ise, gelenekçilik anlayışının Amerika'daki İslam'ı tek başına yansıtamayacağı gerçeği. (Haddad, 1987)

Avrupa'da ve ABD'de yapılan araştırmalar fundamenlasit ve gelenekçilerin azınlıkta olduklarını öne sürüyor. İslam hakkında konuşma ve fikir belirtme yetkinlikleri, sayılarını ve gerçeklerini aşıyor.

Bu imajı değiştirip demokratik İslam'ı güçlendirmenin bir yolu göçmen ve etnik gruplar içinde kültürel ve sivil organizasyonları destekleyici faaliyetlerde bulunmak. Müzik, kültür, tarih bilinci gibi kimliklerini daha iyi ifade edebilecekleri alanlar desteklenirse bazı şeyler düzeltilebilir.

Gelenekçilerin bazı göreceli avantajları bulunuyor. Dışarıya karşı konuşan ve görünür durumdadır. Organizasyon, cami vb. altyapı olanakları var. Dışarıdan kaynak aktarımı sağlayabiliyorlar. Fundamentalist ve gelenekçiler dağıtılmak üzere ucuz ilmi yayınlara sahipler.

ABD'deki camiler, İslam merkezleri vb. Mevdudi adlı Pakistanlı bir fundamentalistin yazdığı ucuz yollu broşürlerle dolu. Bu alanda fundamentalist ve gelenekçiler hâkim durumdadır. Geniş kesimlere hitap eden kitaplar onlar tarafından yazılıyor ve onların İslam anlayışını yansıtıyor. Küçük bir örnek vermek gerekirse, Maryland halk kütüphanesi İslam'ı tanıtan birkaç kitaba sahip ve bu kitapların hepsi muhafazakâr gelenekçiler tarafından yazılmış durumda.

"Ben Müslümanım" adlı kitap başlıca dinleri tanımlayan serinin bir kitabı olarak karşımıza çıkıyor. Kitapta İngiltere'ye göç etmiş fakir ve alt tabakada yer alan muhafazakâr gelenekçi bir Pakistanlı ailenin 11 yaşındaki erkek çocuğu konu ediliyor. Kitap gerçekte pek çok tezat taşıyan bazı bilgileri İslam gerçeği adı altında sunuyor. Örneğin;

- Kadınlar erkeklerle beraber ibadet edemezler.
- Bir kadın başından ayaklarına kadar yüz ve eller hariçle kalmak şartıyla kapalı olmalıdır.

- Çocuklar yetişkin olsalar dahi ailelerine uymak zorundalar.
- Bir kız daha önce hiç görmediği bir insanla evlenebilir.
- Bazı özel durumlarda bir Müslüman'ın birden fazla karısı olabilir.

Yukarıdaki ibarelerin hiçbirisi gerçeği yansıtmıyor. Aileye saygı geleneksel toplumun bir değeridir. İslam'la alakası yoktur. Kur'an ve hadiseler evlilik öncesi bayanın onayının alınması gerektiğini kesin ve net bir şekilde vurguluyor. Ayrıca ibadetin karışık (kadın-erkek) şekilde yapılması eski İslam toplumunda görülen bir özelliktir. Bunun aksini savunan erkekleri, peygamber uyarıyordu. Bu konu hakkında tartışmalar günümüzde hala sürmekte. Bu resimli kitapta, 3 yaşındaki kız çocuğu dahil olmak üzere bütün bayanlar baştan aşağı kapalı gözükmüşken, erkeklerin hiç birisi Batı kıyafetleri giymiyorlar ve çoğunun sakalı var.

Montgomery Eyalet kütüphanesindeki "İnançlar Dünyası" adlı bir diğer kitap da aynı şekilde İslam'ın fundamentalist ve geleneksel yorumlarını içeriyor. Kitapta başörtüsü hiçbir kadın yer almazken, çoğu da çarşafı gösterilmiş, Kitaptaki ifadeye göre kadınlar her zaman dikkat çekmeyecek şekilde giyinmek zorundalar. Bazı ülkelerde bu başörtüsü şeklinde olabileceği gibi, bazılarında tepeden tırnağa kapalı olmak manasındadır.

Peki bunların ikisini de yapmayan milyonlarca diğer Müslüman ne olacak? Erkeklerin de aynı mantıkla giyinmesi gerektiğini emreden ayetlere ne olacak?

Amerikan kültürünün bazı unsurları da Müslüman'ın bu şekilde giyinmesi gerektiğine dair yanlış inanç katkısı oluyor. Amerikalı Müslümanları tanımlayan bir fotoğraf lazım olduğunda medya hemen bu gruptaki insanların resimlerini yayınlıyor. Politikacılar da bu gruba seslenerek Müslümanlara ulaştıklarını düşünüyorlar. Bu yapılanlar ise demografik ve politik gerçekleri bozucu bir etkiye sahip. Devletin resmi bir internet sitesi olan "Amerika'da Müslüman hayatı" tamamen gelenekçi bir taslak ve imajla hazırlanmış kadınlar ve kızlar çarşaf giyerken görüntüleniyorlar. Bir süpermarket sahnesi iki bayanı yüzleri bile kapalı bir şekilde gösteriyor. Çocuklara en uç noktadaki İslami kıyafetlerle poz verdirilmiş. Bu resimlerin hiçbirisi ABD'de yaygın olan İslam anlayışını yansıtmazken, marjinal noktadakilere hitap ediyor. Anlatılan hikâyeler de resimlerle bir uyum içinde. İslam ülkelerinden ABD'ye gelmiş olan ve asimile olan çocukların artık Müslüman olarak tanımlanamayacağı savunuluyor.

Genç Kültür: Radikal fundamentalizm gençliği etkilemede ve etkinleştirmede hayli başarılı. Devrim bekçileri, Taliban, Hamas, İslami cihat ve el-Kaide gücünü gençlerin, özellikle genç erkeklerin desteğinden alıyor.

Fundamentalizmin gençlere çekici gelen bazı özellikleri olduğu gibi, onları kendisinden soğutacak bazı zaafı da var. Fundamentalizmin gençlere çekici gelen yanı provokatif ve radikal olması, adalet ve ezilenler için (özellikle Filistin) mevcut olması.

Ortadoğu'yu ele aldığımızda, radikal İslam yabancı destekli ve başarısız rejimlere karşı bir meydan okumayı temsil ediyor ve Filistin davasını bu gösteride kullanıyor. Batı'da ise agresif İslam kızgınlığın dışı vurumunun basit ve etkili bir yolu olarak görülüyor.

Fundamentalizmin ideolojik olarak karmaşık yapısı, verilmek istenen mesaja bazı kafa karıştırıcı ilaveler eklenmesine sebep oluyor. Yapılmak istenen program geniş olmasına karşın hayli bulanık: bozulmaya son vermek, sosyal adaleti temin etmek, daha yüksek bir etik standart oluşturmak, dünyanın geri kalanının İslam'a saygı duymasını sağlamak. Fundamentalizm, etki-tepki merkezli radikalizm için bir şemsiye niteliğinde. Gurur, kimlik, ait-olma ve amaç gibi sorulara hızlı bir cevap veriyor. Üyelik acil bir şekilde yapılıyor. Talimatların anlatıldığı materyallerin çoğu kitapları ziyade, hızlı okunabilen kitapçıklardan oluşuyor. Genç insanlara göre fundamentalizmin bir mezhep şeklinde işlevi var. Öncelikle sınırlandırmalarda, yasaklarda, İslam'ın dışı vurulan şeklinde provokatif duruşlarda ve sakal, başörtüsü gibi sembollerde mevcut yapıya ortak bir görünüm kazandırmak, birlik ve dayanışma imajı vereceği için psikolojik etkisi ve değeri çok açıktır.

Bunlara rağmen radikal fundamentalizmin bazı özellikleri gençleri ondan uzaklaştırabilir. Fundamentalizm gençlerin bazı önemli konulardaki çıkar ve istekleriyle ters düştüğü için, ona verilen destek de mantıklı bir destek değil.

Fundamentalizm gençlerin yaşamlarına yeterince değer vermiyor. Onların idealist yönlerine ve duygularına oynayarak, onları canlı birer bombaya dönüştürüp intihar saldırılarında kullanıyor. Özellikle medreseler, gerek çocukları genç yaşta ölüp cennete gitmeleri konusunda eğitiyor. Eğer Müslüman gençler 1960'larda Batı'daki gençlerin yaptığı gibi olaya jenerasyon ışığında bakarlarsa, intihar saldırılarının niye 30 yaş altı olduğunu sorgulamaya başlayabilirler. Üzerimize patlayıcı sarmak için genç olmamıza gerek yok. Eğer o kadar muhteşem bir şeyse, niye olgun insanlar bunu yapmıyor?

Fundamentalizm gençlerin sahip olduğu doğal isteklere ve onların biyolojik doğalarına aykırı hareket ediyor. Romantik ve cinsel dürtüler o yaş grubu için son derece doğal. Fundamentalizm ise bu duyguların tamamen baskı altına alınmasını talep ediyor. Bunu yaparaktan çok önemli psikolojik ihtiyacı görmezden geliyor.

Fundamentalizm demografik açıdan bakıldığında da çok riskli bir oyun oynuyor. Ama yine de şu ana kadar kendilerini bir azınlığın yönettiğini nüfusun büyük kesimini oluşturan kadın ve gençlerden gizlemeyi başardı.

Arap ve Müslüman toplumların nüfus özelliklerine bakıldığında genç kesimin çok yoğun olduğu görülüyor. Fundamentalizm gençlerin kendilerini yaşlılardan oluşan bir azınlığın yönlendirmesine izin vermesini bir şekilde sağladı. Ama genç insanlar bunun farkına varırsa, gençlerden gelecek bir geri tepki hareketi kaçınılmaz olacaktır.

Fundamentalist İslam nüfusunun yarısını oluşturan kadınlara karşı da küçümseyici ve ayrımcıdır. Buradaki ideoloji de kadınların siyaset sahnesinden kaybolmasını sağlamıştır.

Daha esnek bir ideoloji olan gelenekçilik ise gençleri etkileme yönünde fundamentalizme karşı bir dezavantaja sahiptir. Bunun yanında modernizm cesur olabilirse bir rakip olarak ortaya çıkabilir. Ayrıca genç kesim ve kadınlarla ortak çıkarlarının olması, modernizmi avantajlı kılıyor.

Sofular

Sofular hiçbir sınıfla bağlantılı olmamalarına rağmen, bu çalışmada onları modernizmin içerisine koyduk. Sufizm İslam'ın entelektüel ve açık bir şekilde yorumlanmasını temsil ediyor. Sufizmin okul müfredatı, kültürel yaşam ve normlar üzerine etkileri Afganistan ve Irak gibi sufi geçmişi olan, ülkelerde kesin olarak desteklenmeli. Kendine has şiir, müzik ve felsefesi ile güçlü bir köprü olabilir.

ÖNERİLEN STRATEJİ

Radikal İslam sorunu-manifestosu, sebepleri, diğer sosyal ve siyasi çatışmalara yol açabilme eğilimli-böyle bir strateji oluşturulmasını oldukça karmaşık bir hale getiriyor. Tek bir doğru yaklaşım olmadığı gibi, kesinlikle tanımlanabilecek bir karışım da bulunmamakta. Aksine karma bir yaklaşımdan kastımız belli gruplarla kesinlikle işbirliği yapamayacağımız ama bizim için vazgeçilmez değerleri ve normları koruyabileceğimiz, ayrımcı farklı ülke ve topluluklara karşı esnek politikalar üretebileceğimiz bir yaklaşım olmalıdır.

Böyle bir yaklaşımın hedefi sivil ve demokratik İslam'ın kalkınması ve modernleşmenin ilerletilebilmesi olmalı. Farklı gruplara karşı gerekli olan esnekliği sağladığı gibi, istenmeyen olumsuz tepki tehlikesini de en aza indirmeli. aşağıda yer alan maddeler böyle bir stratejinin nasıl olması gerektiğini bize gösteriyor:

- Öncelikle modernistleri destekle. Onlara düşüncelerini belirtmeleri ve yayınları için geniş bir platform sağlayarak İslam vizyonlarının gelenekçi anlayışa baskın olmasını sağla. Çağdaş İslam'ın yüzü olarak modernistler görülmeli, gelenekçiler değil.
- Laikleri seçici ve dikkatli bir şekilde destekle.
- Laik, sivil ve kültürel kurumları ve programları cesaretlendir.
- Fundamentalistlere karşı gelenekçilere arka çık ve bu iki grup arasında oluşabilecek ittifakları engelle. Gelenekçilerin arasında ise modern sivil toplumla daha uyumlu kesimleri destekle. Mesela, bazı İslam hukuku okulları bizim adalet ve insan hakları anlayışımızla çok daha uyumludur.
- Son olarak fundamentalistlerin zayıf taraflarına hücum ederek onlarla kesin bir mücadele içine gir. Yolsuzluk, vahşet, İslam'ı uygulamadaki ayrımcılık ve hataları ve yönetimdeki becerisizlikleri gibi ne gençlerin ne de dindar gelenekçilerin onaylamayacağı taraflarını ön plana çıkar.

Bu yaklaşımı desteklemek için ayrıca bazı direk müdahalelerde bulunmak gerekiyor. Bunlar;

- Fundamentalist ve gelenekçilerin İslâm'ı açıklama ve yorumlama konusunda oluşturdukları tekelin kırılmasına yardım et.

- Bir internet sitesinde günlük sorunlara cevaplar yazabilecek modernist aydınlar bul. (Modernist İslam fikirlerinin yayılması için.)
- Modernist aydınları kitap yazmaları konusunda teşvik et.
- Modernistlere ait ülke giriş kitaplarının fundamentalistlerinki kadar yaygın olması için destek ver.
- Modernist Müslümanların İslam'ın nasıl olması gerektiği konusundaki fikirlerinin yayılması için radyo gibi popüler yerel medya organlarını kullan.

EK-A) HADİS SAVAŞLARI

İslam reformu üzerine yapılan mevcut çabaların çoğu, günümüz standartlarına uymayan ve dışarıdan birisinin eleştirilebileceği bazı İslam uygulama ve kurallar üzerine bina ediliyor. Kutsal kitap olan Kur'an genel olarak eleştiri dışında tutulmuştur. Fakat Kur'an'ın içermediği veya kesin olarak hüküm göstermediği bazı konu başlıkları da var. İslam'ın kuruluşundan itibaren karşıt fikirleri savunanların çoğu yorumlarını hadisleri dayandırmıştır. Bu tarz bir ideolojik çatışmaya "hadis savaşları" diyebiliriz.

Sivil toplum ve demokrasi gibi değerler hadis bazında savunulabilir ki bu raporun araştırma safhasında kullandığımız yaklaşım da tam olarak bu. Fakat bazı sebeplerden dolayı hadis ancak ikincil ve yedek bir araç olabilir. Hadis hiçbir konuda karar verme mekanizması olamaz. Her zaman için farklı görüşlerin iddialarına olanak tanır.

Bazıları fundamentalist ve gelenekçilerle hadis bazında tartışılmaması gerektiğini savunuyor. mesela; İbn Warraf'a göre: (1995)

"Hadislerin yorumu konusunda fanatiklerle ve mollalarla mücadele etmek demek onların kendi sahalarında savaşmak demektir. Sizin ürettiğimiz her hadise karşın onlar sizinkini çürütecek düzinelerce hadis bulur. Reformcular ne kadar mantıksal performans gösterirlerse gösterebilirler bu konuda kazanamazlar."

Teoriye göre hadis bilimi son derece karmaşıktır. Fakat pratikte standartlar genelde anlamsız olup, uygulamada siyaset işin içine girer.

Hadisin birden çok değişken tarafından değerlendirilmesi ve yargılanması gerekir. Hadisin şekli ve güvenilirliği bunlardan ilkidir:

- Ana kaynak kim?
- Bu kişi hayatının ne kadar müddetini Müslüman olarak yaşadı?
- Peygambere ne kadar yakındı?
- Bahsi geçen hadise ne kadar doğrudan katılmıştır?
- Bu insanın anlattığı başka hangi hadisler var?

- Bu hadisler ne kadar güvenilir?
- Bu insan ne kadar zeki ve akıllı?
- Bu insan olayı hatırlıyor mu yoksa notlara mı dayanıyor?
- Bu insan sübjektif bir ilgiye mi sahipti, yoksa objektif bir gözlemci mi?
- Anlatılan hadis hangi şekilde günümüze gelmiştir?
- Herhangi bir boşluk var mı?
- Aktarıcılar ne kadar güvenilir?

Bazı değişkenler de hadisin içerdiğini sorgular niteliktedir.

- Peygamberin bir sözü, yaptığı bir hareket mi, yoksa ikisi de mi?
- Yaptığı istisna bir harekete izin verildiğini çıkarabilir miyiz?
- Sırf başkalarının yanında onları rencide etmemek için yaptığı herhangi bir şeye izin veriliyor mu?
- Anlatım şekli nasıl? Şaka yapıyor olabilir mi o esnada?

Son olarak hadisi hiyerarşik bir sıraya koyan bazı prensipler vardır.

- Belli bir hadisin uygulanması toplum için mi yoksa sadece birey için mi faydalı olacak?
- Toplum hayatını kolaylaştırıyor mu, zorlaştırıyor mu?
- Toplumdaki yaygın uygulama hadisle örtüşüyor mu?

Aydınlar ve uzmanlar hadisin uygulanması ve yorumlanması konusunda yedi sayfalık bir kurallar listesi oluşturmuşlardır.

Fakat uygulamada bir hadisin cereyan ettiği şartları ve anlatıcının güvenilirliğini araştırmak için bu kadar çaba harcanmaz. Gerçekte hadis bir halk söylemidir ve tekrar edildikçe güvenilirlik ve değer kazanır. İslami internet siteleri hadislerden örnekler vermelerine rağmen, genelde bir kaynak belirtmezler. Sadece hadis derler.

Konu bu olmamasına rağmen, hadisin tam olarak hatasız bir araç olduğu konusunda şüpheler var. El-Buhari hadis konusunda en güvenilir otorite olarak biliniyor. 600.000 hadis toplamasına rağmen, eksik ve şüpheli sayılabilecekleri ayıkladıktan sonra elinde sadece 4000 hadis kalmıştır. Mabrook İsmail'in (2003) söyledikleri:

"Buhari'nin iddiasındaki parametrelere bakalım. Eğer her hadisi incelemesi için ona bir saat versek bile, hiç durmadan 70 yıl boyunca çalışmış olması gerekirdi. Her hadisin peygambere uzanması için aralarında olanların bulunduğu 6-7 nesil gerekiyor. Bunların hepsi ayrıntılı bir şekilde incelenmesine rağmen, çalışmasını 16 senede bitirdiğini iddia ediyor. Buhari'nin bu sürede bu kadar hadisi incelemesi fiziksel olarak mümkün mü? Cevap tabii ki hayır."

Hadis bir konu hakkında bir otorite gibi karar veremez. Hadis savaşlarında hiçbir konu hakkında yapılan tartışmaların sonu yoktur. Herhangi bir konuda yapılan mükemmel bir savunma bile insanların dünya görüşlerini değiştirmeye yetmeyebilir. Aksine bu insanlar kendi dünya görüşlerine uygun uzmanlara danışıp kendi işlerine gelen hadis yorumlarına ilgi gösterecektir.

Örneğin; fundamentalistler müziğin yasak olduğunu söyleyebilirler. Taliban Afganistan'da kontrolü eline aldığı dini ilahiler haricinde bütün diğer müzikleri yasaklamıştı. Fakat peygamberin o tarz müziği sevdiğini biliyoruz. Bir defasında, eşine bir düğünde müzisyenleri çağırmaı unuttuğu için sitem etmişti. Bir başka hadisede ise o yöreden geçmekte olan çalgıcı ve müzisyenlere izin vermekle kalmamış, onlara camisini açmıştır. Ve eşi Ayşe'nin de onları seyretmesine izin vermişti. Bu iki küçük olay neticesinde, liberal görüşlü aydınlar pek çok çıkarımda bulunmuştur: Peygamberimiz bizzat kendisi söylediğine göre, şarkı söylemek güzel bir şey olmalı ve dini olmayan müziğe de -evlilik müziği- izin verilmiştir. Kadın ve erkeklerin beraber izleyebileceği böyle bir eğlenceye de izin verilmiştir. Bu şekilde gönül eğlendiren eğlencelerin de bir değeri var çünkü böyle olmasaydı peygamberimiz camisini açmazdı.

Fakat tartışma burda bitmiyor. Televizyonda şarkı söyleyen kadınlara ne demeli? Hadis bunlara izin verecek kadar ileri gidiyor mu? Afganistan Yüksek adaleti buna izin vermiyor. Şarkı sözleri zararsız bile olsa yalan yanlışsa ne olacak? Kur'an'a göre eğer bir şey doğru değilse, orada bir hata vardır. Bu da şarkı söyleminin hata yaydığı manasına gelmiyor mu? Yoksa önemli olan niyet mi? Rahatlamak için müzik dinlemek sakıncasız da, bir parti havasına girip içki içirtecek şekilde müzik dinlemek kötü mü? Açıkçası Kur'an'da pekçok ayetin ve hadislerin üzerinde durduğu gibi "niyetler" konusuna eğilmek gerekiyor. Çünkü müzik konusundaki tartışmalar sonsuza kadar gider.

Başka bir konuyu ele alalım: İslami bir devlet dini hükümlerin dışına çıkanları cezalandırmalı. Liberaller buna "hayır" diyor: İman tamamen kişiye özeldir ve herkes Allah'a karşı sorumludur. İnsanların gerçek niyetlerini sadece Allah bilebilir ve Müslüman kardeşlerimizi yargılamak, onları cezalandırmak aslında İslami olmayan bir harekettir.

Liberaller bu görüşlerini destekleyen hadisler gösteriyorlar:

"İnsanlara hatırlatın, çünkü hatırlatmaktan başka bir şey yapamazsınız. Onları kontrol etmeyin"(Kur'an 88/21)

"İnsanları iradelerini hiçe sayarak inanmaya mı zorlayacaksınız?"

"Dinde zorlama yoktur."

"Başkalarının hatalarını arayan insanın hatalarını da Allah bulur. Evinin içinde bile saklansa, Allah ona gününü gösterir"(el-Tirmizi)

"Ebu Hureyre şöyle aktarıyor: Allah'ın elçisi buyurdu ki: "Şüphelilikten kaçın, çünkü o çok büyük bir günah. Bir başkasına güvensizlik duymayın, onun hakkında muhbirlik yapmayın, onu kıskanmayın, başkalarına karşı düşmanlıktan zevk almayın. Bir ailenin üyeleri ve Allah'ın köleleri gibi davranın"

Fakat karşıt fikri destekleyenlerin de kendi hadisleri var.

"İnsanlara iyi haberleri vermeleri ve uyarıları yapmaları için peygamberler gönderdik. Bundan sonra kimselerin mazereti kalmadı." (Kur'an 4/165)

"Emredilen şeyler yapılmalı, yasaklananlardan da kaçınılmalı. Aksi takdirde Allah sizi cezalandırır pişman olsanız bile bir müddet sonra sizi duymaz" (el-Tirmizi)

Hadis yanlış kullanıma müsait bir kavramdır. İslam bilgiye çok kolay ulaşabilen bir din değildir. İnsanların Arapça bilmediklerini ve pek çok insanın okuma-yazma dahi bilemediği gerçeğini hesaba katsak bile, Kur'an kolay okunabilen bir kitap değildir. Çevrileri, olmasına rağmen, çoğu Müslüman Kur'an'ın orjinal şekliyle geçerli olduğunu düşünüyor.

Bir önemli nokta ise Kur'an'daki ayetlerin nasıl yorumlanıp nasıl uygulandığı ile ilgili 4 tane Sünni bir de Şîf Caferi mezhebi mevcut. Bazı konulardaki kuralları farklı olmalarına rağmen bütün mezhepler eşit derecede doğru kabul edilmiştir. Bir hırsızın ellerinin ne zaman kesileceğini, bir insanın hangi şartlarda yeniden evleneceği gibi konularda bu mezheplerin farklı görüşleri vardır. Bazı ülkeler veya bilgiler belli mezhep kurallarına uymalarına karşın, uygulama çok karmaşıktır.

Hadislerin sosyal politika araçlarına nasıl dönüştürülebileceği gibi sorulara Kheled Abou el Fadl "Allah'ın Adına Konuşmak" adlı çalışmasında örneklerle cevap vermiştir. (2001) Gayet muhafazakâr Suudiler bile bazı bazı mantıksal çıkarımlar sonucunda yüksek topuklar, kadınların uzak yolculukları gibi konularda karar alabiliyorlar. Bu fetvalar teolojik içeriği değişik şekillerde manipülasyona uğrıyor. Bir hadisi söylendiği şartların dışında değerlendiremezsiniz. Eski bir hadisi çağdaş konulara uyarlamak her zaman doğru değildir. Üçüncü milenyuma girerken yeni yeni ortaya çıkan bazı problemler için hiçbir hadisin bir cevap içermediği de gayet açık. Pekçok uzman uygulanması için genel bir ülke belirlerken kendi dünya görüşlerini ve yorumlarını işin içine katar.

Bir örnek vermek gerekirse, ölen kocasının mezarını ziyaret etmeyi alışkanlık haline getirmiş ona bu konuda artık mezar ziyaretine gitmemesi konusunda uyarılan bir kadın, Suudi dini kurumuna danışmanlık yapılması için başvurmuştur. Suudi hakimler konuyu incelemiş ve kadının daha fazla ziyarette bulunmasını yasaklamıştır. Bunun sebebi Kur'an'da bu şekilde bir yasaklamanın olması falan değildi. Bu kadın diğer kadınların da yanlarından ayrılan eski sevdikleri için mezara gitmelerine bir emsal tesiri edeceği için böyle bir yasak konmuştur. Ayrıca, mezarlıklar kadınların birleşip toplanacakları pek uygun bir yer değil, çünkü bazı erkekler buradaki kadınlara tacizde bulunabilir, bu da ahlaksızlığa yol açar. Ahlaksızlık İslam'a aykırı olduğu için, yakınların mezarlarının kadınlar tarafından ziyareti de bu kategoriye sokulmuştur.

Demokratik İslam'ı güçlendirme çabaları hadisle ilgili üç konuda harekete geçilmesini gerektiriyor.

Kamuoyu genel olarak dinin yorumlanması konusunda daha iyi eğitilmeli ve bilgilendirilmeli, eğilimsiz otoritelere kendilerini teslim etmemeliler. Eğer bir hüküm kendisini hadise dayandırıyor, hadisin gerçekten ne manaya geldiğinin karmaşıklığını ve bu konudaki yorumların nasıl geliştirileceğini bilmek gerekiyor. Bu konuda rahat açıklamalarda bulunabilecek pek çok İslam aydını olmasına rağmen, dini eğitim programlarını yürütenler bu insanlar değil. Bu insanlar Müslümanların dini bilgi standartlarını artırmak için çaba göstermeli, Müslümanları eğitilmiş birer hadis ve fetva tüketicileri haline getirmeleri gerekiyor.

Aynı zamanda, bu gerçekleşene kadar esnek, kucaklayıcı ve demokratik bir toplum arzulayan ama reformun ve değişikliklerin İslam harici şekilde yapılmasını isteyen insanlar için "hadis karşıtı" bir yapı oluşturulmalı.

Son olarak, İslam anayasa ve hukukunda son yıllarda belli bir hareket var. Müslüman yargıçların en ilginç meşgaleleri kendilerini tek bir mezheple sınırlamak değil de, değişik mezhep ve görüşleri birbirine karıştırıp yeni yorumlar çıkartmaları. Bu değişik kaynakların içinde İslam hukuku, farklı ülkelerdeki uygulamalar, sivil hukuk uluslararası normlar vb. vardır. Bu çabalar farklı bölgelerde görülüyor ama bu şekilde bir çalışma tarzı merkezleştirilmeli.

EK-B) BİR VAKA ETÜDÜ OLARAK HİCAB

İslam konusundaki mevcut tartışmalar o kadar çekişme halindeki ufak meseleler dahi bazen ideolojik ve sembolik öneme sahip olabiliyor. Gayrimüslim siyaset adamları bir konunun önemi hakkında yanlış yargılara varıp, gerçekleri araştırmadan önemsiz gördükleri bir konuya onay verebiliyorlar.

Mesela, ABD'deki Müslüman kadınların çarşaf giymesine izin vermek, onların ABD'de inançlarını istedikleri şekilde yaşayabilecekleri mesajını veriyor. Ayrıca diğer dinlere mensup insanlar da dinlerinin gerektirdiği şekilde giyinebilirler çünkü Amerikan toplumu çeşitliliğe karşı esnektir. Fakat Müslüman kadının başörtüsü bir Yahudi'nin takkesi ya da buna benzer etnik bir elbiseyle kıyaslanamaz. Çünkü diğer elbise veya kıyafetler hiçbir toplumda zorla, hatta ölümlerle tehdit edilerek giydirilmiyor ve tartışma konusu olmuyor. Çarşafı özgürlüğün gösterimi veya çoğulculuk olarak görürsek büyük resmi kaçırmış oluruz. Büyük resme baktığımızda çarşaf ne sıradan bir yaşam tarzı sembolü ne de dini bir gereklilik, çarşaf artık siyasi bir sembol.

İslam dünyasında, kadının giyinme zorunluluğu veya toplum hayatındaki yeri çok yoğun tartışmalara konu oluyor. Hükümetler bu konuda değişik yaklaşımlarda bulunuyorlar kimisi izin veriyor, kimisi yasaklıyor, kimisi de devlet okullarında İslami giyinmeyi şart koşuyor. Her yaklaşım değişik protestolara, gösterilere, davalara ve hatta isyanlara sebep oluyor.

Bu konunun daha fazla büyümemesi için görmezden gelmek rüzgarı fundamentalist ve gelenekçilerin arkasından almak adına akılcı bir yol olabilir. Fakat aynı zamanda bu hamle onları güçlendirip modernistleri zayıflatabilir. ABD'de çarşaf giymek Amerikan kültürüne karşı kazanılmış bir zafer olarak görülüyor.

ABD’de çarşaf genellikle şu gruplar tarafından kullanılıyor:

İslam dünyasının kırsal ve gelenekçi bölgelerinden gelen yeni göçmenler, fundamentalistler, güçlü bir azınlık grubuna ait asimile olmamış gelenekçiler, okul işyeri gibi yerlerde dikkat çekip provakatif eylemde bulunmak isteyen genç kadınlar. Hepsini toplarsak bile, bu gurup ABD’deki Müslümanların çok ufak bir kesimini oluşturuyor.Yeni gelen göçmenlerin içinden bile çok az insan çarşafı destekliyor.

Çarşaf ABD’de bazı sorunlu şekillerde siyasallaştırıldı. ABD’de İslami aktivitelere katılan veya Müslüman öğrenci gruplarıyla temas halinde olan Müslüman kadınlar fundamentalist ve gelenekçilerin onlar hakkında düzgün giyinmedikleri konusunda yaptıkları eleştirilerden yakınıyorlar. Çarşaf kadını baskı altına almak demektir. Fundamentalist ve gelenekçi erkeklere göre çarşaf giyen, evde oturan ve sorgulamayan bir eş statü kazandırır. Amerika’daki İslam konferanslarında başörtüsüz kadınlar konuşma esnasında yuhalanıyorlar.

Kısacası, çarşaf ABD’nin çoğulculuk ve esnekliğe olan eğilimini yansıtan bir yaşam tarzı konusundan ziyade bir mayın tarlasıdır. Bu konuda endişeli Amerikalı Müslümanlar çarşaf sorununun kontrolden çıktığını, Müslüman kadın için çok zor bir sınava dönüştüğünü ve kadınları iş yerinde veya başka bir yerde haksızlığa urattığını savunuyorlar. (Merquand, 1996)

ABD’deki yaygın görüş ise bu karmaşadan bihaber gözüküyor. Washington Post gazetesindeki bir makale, çarşafı adeta savunan yazısında bunun kimliğin anlamlı bir dışı vurumu, giyene kendisini entellektüel açıdan tamamlayan bir parça olduğunu belirtmiştir. MaryInad Üniversitesi profesörlerinden birisi de başörtüsünü kadınların Amerikan kültürü ile Müslüman sorununu bütünleştirmelerinin sağlıklı bir yolu olarak tanımlamıştır. Makalede bunun karşısında yer alan herhangi bir görüş Müslüman kadınların buna karşı çıktığı gerçeği ve yeni trendi sosyolojik açıdan değerlendirme çabalarına ise rastlanmıyor.

Tartışmanın içeriği Avrupa’da ise farklı. Oradaki liberal aydınlar şu şekilde uyarıyorlar:

“Başörtüsü kutsal savaşçıların militan isteklerini ve amaçlarını simgeliyor. Bu konuda bakarak İslamcılar ve onların saf destekçilerini tanıyabilirsiniz. Almanya’daki devlet okulunda kişisel başörtüsünü takmak isteyen Fereshta Ludin’i ele alalım. Bütün gazeteler onun mahkemede bunu savunmasını bir ümitsizlik dalgasıyla karşıladı. Fakat bu Fereshta Ludin kim? Alman mühendisinin biriyle evli bir Afgan, Suudi Arabistan’da eğitim gördü, eşi ve kendisi Taliban’ın sık ziyaretçilerinden. 1979’dan beri, yani kadınlar başörtüleri yüzünden Devrim Bekçileri tarafından cezalandırılmaya başlandığından beri başörtüsü ne dini, ne de kişisel bir mesele. Başörtüsü İslami bir Haçlı seferinin bayrağı olan, hayli politik bir mesele olmuştur.”

Çarşaf meselesinin daha geniş bir tartışmaya ayna tuttuğu bir gerçek. Nasıl ki cunta kontrolü ele geçiriyorsa fundamendalistlerde gücü ele geçirdikleri bölgelerde kadınlara başörtüsü giydirerek, ona siyasi bir değer veriyorlar.

2003 baharında devletin resmi "Amerika'da Müslüman hayatı" adlı internet sitesinde çarşaf giyen kadın ve küçük kızlara ait 32 resim yer alırken, başları örtülü olmayan sadece 13 kadını resmi vardı. Bu ABD'deki Müslümanların yaşantısı konusunda çok ciddi bir yanlış tanıtım olup, ABD hükümetinin çarşafı dolaylı bir şekilde onayladığı anlamına geliyor.

EK-C) AYRINTILARIYLA STRATEJİ

Aşağıda yazılanlar 3. bölümdeki tavsiyelerimizin daha detaylı bir gösterimidir.

STRATEJİNİN TEMEL NOKTALARI

Modernist bir Liderlik Anlayışı Yarat

Role modeller ve liderler yarat. Ceza görmekten korkmayan modernistleri, cesur insan hakları kahramanları olarak yetiştir. Onlar bir şeylerin olabileceğini gösteren örnekler olacaklardır. Nawal Al-Sadaawi'nin konuşma özgürlüğü, kamu sağlığı ve Mısırlı kadınların statüsü konularındaki ilkeli modernist duruşundan ötürü mahkemece cezalandırılması uluslararası arenada yankı uyandırmıştır. Afganistan'da kadın haklarından sorumlu bakan Sima Samar insan hakları, kadın hakları, sivil hukuk ve demokrasi konusundaki tutumlarıyla fundamentalistlerden ölüm tehlikeleri almış ama aynı zamanda pekçok kişiye ilham kaynağı olmuştur. İslam dünyasında bu şekilde tanıtımı yapılacak pek çok lider bulunuyor. Siyasi olaylara modernist ve orta yolda bulunan Müslümanları da dahil ederekten, demografik gerçekleri yansıtır, Müslümanların yapay olarak aşırı İslamleşmesini önler, Müslümanlığın onların kimliklerinin sadece bir parçası olduğunu belirtir.

İslam dünyasında sivil toplumu savun. Bu duruş demokratik bir liderlik anlayışının doğup hayır kurumları ve vakıflar vasıtasıyla tecrübe elde etmesini sağlayacak kriz, ve kriz sonrası durumlarda özellikle önemlidir. Bu tarz sivil organizasyonlar kırsal kesimlerde de politik eğitim ve modernist bir liderlik için gerekli olan altyapıyı hazırlar.

Batı İslam'ını geliştir. Alman İslam'ı, ABD İslam'ı vb. Bunu yapabilmek için bu toplumdaki evrimleşen uygulama ve düşüncelere vakıf olmak gerekiyor. Onların görüşlerini ifade etmelerine yardımcı ol.

Fundamentalistlere Karşı Saldırgan Ol

Fundamentalist İslam'la ilişkili birey ve pozisyonları bertaraf et. Bu otoritelerin etik olmayan düşünce ve söylevlerini kamuya yay. « Batı'nın ahlaksızlığı » fundamentalistlerin en çok iddia ettiği konu, ama bu aynı zamanda onların da en zayıf yönü.

Arap gazetecileri fundamentalist liderlerin yolsuzlukları yaşam tarzları ve alışkanlıkları hakkında araştırma yapmaları konusunda cesaretlendir. Zalimliklerini belgeleyen olayları su yüzüne çıkar. (Mesela peçeleri olmadığı için okuldaki yangında kendi kaderlerine terk edilen hatta Suudi itfaiyecilerin içeri girmelerine izin verilmediği olay). Kendi ofislerinin duvarlarında Kral Faysal'ın resimleri olmasına rağmen, İslam insan resmini yasaklıyor gerekçesiyle göçmen işçilere yeni doğan bebeklerin resimlerinin verilmemesi gibi olayları kamuoyuna duyur. Bazı hayır kurumlarının terör faaliyetlerine finansal destek oldukları 11 Eylül saldırılarından sonra daha iyi ortaya çıktı, ama bu konuda daha fazla araştıram yapılmalı.

Demokratik Batı Modernizminin Değerlerini Yücelt

İlimli İslam anlayışına uygun ülke ve grupları aktif bir şekilde destekleyerek bu yeni modelin propagandasını yap. Bu ülkelerin başarılarını kamuya duyur. Mesela 1999 Beyrut Adalet Deklarasyonu İslam hukukunda yeni bir çığır açtı ve bu daha geniş bir kesim tarafından bilinmeli.

Gelenekçilik anlayışının hatalı noktalarını eleştir. Gelenekçilik ve az gelişmişlik arasındaki ilişkiyi gösterirken demokrasi ve modernizm ile kalkınma ve zenginlik arasında bağ kur. Fundamentalizm ve gelenekçilik İslam dünyasına sağlıklı ve zengin bir gelecek mi vaat ediyor? Günümüz ihtiyaçlarına cevap verebiliyorlar mı? Diğer sosyal kurallarla uyumlular mı? UNDP sosyal kalkınma raporu tıkanmış bir sosyal düzen, kadının baskı altına alınması, eğitim kalitesinin düşüklüğü ve geri kalmışlık arasında bir bağlantı kuruyor. Bu mesaj Müslüman nüfusa verilmelidir.

Sufizmi güçlendir. Sofi geleneği olan ülkeleri kendi geçmişlerinin bu yönüne odaklanmaları için cesaretlendir. Sufi İslamına önem ver.

Eğitime ve Gençlere Odaklan

Radikal İslam'a sempati duyan ve bu yola baş koyan gençleri fikirlerini değiştirme konusunda ikna etmek o kadar kolay değildir. Fakat demokratik İslamı mesajı okul müfredatına ve medyaya sokularak yeni nesiller etki altına alınabilir. Radikal fundamentalistler eğitim üzerinde etki yaratabilmek için çok yoğun bir çaba içerisinde ve bu konuda geldikleri noktayı kolay kolay bırakmak istemiyorlar. Bu bölgeyi onlardan temizlemek için aynı oranda bir çaba gerekiyor.

STRATEJİYİ DESTEKLEYİCİ ÖZEL AKTİVİTELER

Stratejinin genelinde başarılı olabilmek için şunları yapmak lazım.

Öncelikle modernistleri ve ilimli laikleri destekle

- Çalışmalarını yayımlat ve dağıt

- Geniş kitleler ve gençler için yazmaları konusunda cesaretlendir

- Düşüncelerini İslam eğitim nüfretadına sok.
- Onlar için bir konu platformu oluştur.
- Dini konulardaki yorumlarının geniş tabakalarca bilinmesini sağla, web siteleri, yayınevleri, okulları, kurumları ve pek çok yayın aracı olan gelenekçi ve fundamentalistlere karşı onlara yardım et.
- Modernizmi genç nesle "alternatif kültür" olarak tanımla.
- İslam öncesi tarih ve kültür hakkında medyada yayınlar yaptır.
- Laik, sivil ve kültürel kurum ve programları destekle.

Fundamentalistlere karşı gelenekçileri destekle

- Gelenekçilerin fundamentalist vahşetine karşı yaptıkları eleştirileri yayınla, fundamentalist ve gelenekçiler arasındaki anlaşmazlıkları körükle.
- Gelenekçiler ve fundamantalistler arasındaki olası ittifakları boz.
- Reformcu gelenekçiler ve modernistler arasında olabilecek işbirliğini destekle, gelenekçi kurumlarda modernist simaların sayısını artır.
- Gelenekçiler arasındaki farklı gruplar arasında ayırıcılık yap.
- Modernizme yakın olan grupları destekle. Hanefi mezhebinin dini konulardaki fikirlerini popüler hale getirerek gerici Wahhabi kurallarını zayıflat.
- Sufizmi güçlendir.

Fundamentalistlere karşı mücadele et

- İslam yorumu konusundaki tezatlarını ortaya çıkar.
- Kanun dışı grup ve aktiviteler arasındaki ilişkileri su yüzüne çıkar.
- Vahşet içeren olayların sonuçlarını herkese göster.
- Kendi toplumlarını kalkınmasına yetecek bir yöneticilik kabiliyetlerinin olmadığını göster.
- Bu mesajlar için özellikle gençleri, dindar gelenekçileri, Müslüman azınlıkları ve kadınları hedef seç.

-Fundamentalistlerin yapmış olduğu şiddet içeren terör faaliyetlerine sempati duyulmasını engelle, bu insanları kahraman olarak değil birer korkak olarak göster.

- Gazetecileri bu grupların yolsuzlukları ve ahlaksızlıklarını araştırmaları konusunda cesaretlendir.

Laikleri seçici olarak destekle

Fundamentalizmi ortak düşman olarak göster, laiklerin ABD karşıtı güçlerle solcu ideolojiler ve milliyetçilik tabanında yapacakları işbirliğini boz.

- İslam'da din ve devletin ayrı olabileceği fikrini aşıla ve bunun imanı zedelemeyeceğini belirt.

Kaynak: Muslimport